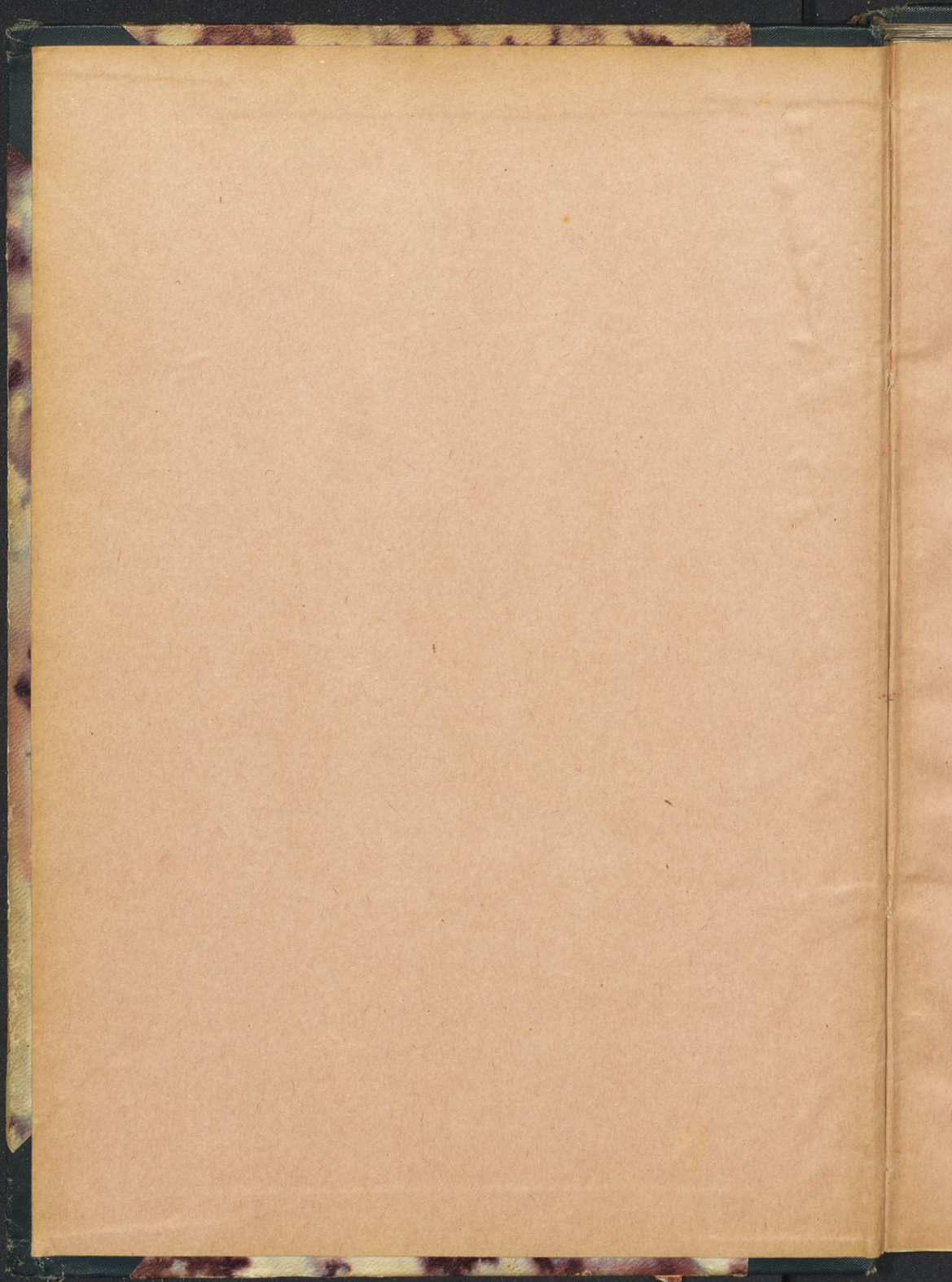

II
41795

SADNI IZBOR

ZA SLOVENIJO V BESEDI IN SLIKI

Priredil

M. Humek

višji sadjarski nadzornik v p. v Ljubljani
in urednik »Sadjarja in vrtnarja«

V Ljubljani 1928

Založilo in izdalo Sadjarsko in vrtnarsko društvo za Slovenijo

Za Jugoslovansko tiskarno v Ljubljani: Karel Čeč

030043252

Predgovor.

Že leta 1920. je posebna enketa, ki jo je sklicalo takratno poverjenišstvo za kmetijstvo, izbrala in določila sorte jabolk in hrušek, ki naj bi jih razmnoževali in širili v Sloveniji. Na podlagi tega začasnega izbora je odbor Sadjarskega in vrtnarskega društva za Slovenijo leta 1925. določil stalni izbor jabolk in hrušek, ki naj bi ostal v veljavi neko dobo, dokler bi zopet ne bila potrebna revizija. Obenem je enketa takrat sklenila, naj društvo čimprej izda knjigo, v kateri bi bile zaradi lažjega spoznavanja opisane in naslikane v izbor sprejete sorte. Zaradi gmotnih težkoč je društvo izdajo take knjige odlašalo od meseca do meseca poldrugo leto. Konec leta 1926. je pa načelstvo iznova pretresalo to namero in izprevidelo, da je izdaja takega dragega dela, za katero je treba imeti že prej v rokah precejšnji kapital, mogoča na ta način, da interesenti sami preskrbe potrebni denar, če si knjigo vnaprej naroče in plačajo. Razpisali smo zato subskripcijo.

Zaradi splošnega pomanjkanja denarja je prijavljanje kljub skrajni ceni kaj počasi napredovalo. Trajalo je celo leto, pa smo nabrali komaj nekaj nad 1200 naročnikov. S posredovanjem takratnega poljedelskega ministra g. dr. F. Kulovca je tudi ministrstvo naročilo 260 izvodov. Dasi število naročnikov ni doseglo proračunanih 2000, je načelstvo kljub temu začelo s pripravami. Sklicalo je v to svrho sejo glavnega odbora, ki je še enkrat pregledal sadni izbor iz leta 1925. in končno sklenil, naj knjiga izide do konca leta 1927.

Prvotno je bilo v načrtu, da izide samo izbor jabolk in hrušek. Na občnem zboru v Novem mestu dne 8. maja 1927. l. so pa nekateri sprožili misel, da li bi ne kazalo sprejeti vanj tudi nekaj črešenj, sliv, marelic in breskev. Predlog je občni zbor sprejel. Treba je bilo pa število jabolk in hrušek za toliko skrčiti, za kolikor bi število slik zaradi dodatka koščičarjev naraslo. Po tej novi uredbi obsega knjiga 20 jabolk, 10 žlahtnih hrušek, 3 črešnje, 3 slive, 1 marelico in 3 breskve, skupaj torej

40 slik. Poleg tega je pa nekaj opisov brez slik, oziroma pojasnjenih samo s podobami v besedilu. Zaradi popolnosti smo dodali v opisu tudi nekaj najboljših sort jagodastega in lupinastega sadja.

Skromno je sicer to delce proti takim delom drugih narodov. Ob vsej skromnosti pa moramo biti zadovoljni, da smo spričo raznih ovir zmogli vsaj toliko. Prepričani smo, da bo knjižica v rokah marljivih in naprednih sadjarjev dosegla svoj namen: da namreč spoznavajo tiste sadne sorte, ki jih za naše razmere priporočamo v vsestransko razširjanje. Vsem, ki izbirajo sorte za nove nasade, bo zanesljiv kažipot in vesten svetovalec!

V dolžnost si štejemo, da se na tem mestu iskreno zahvalimo narodnemu poslancu in ministru n. r. g. dr. F. Kulovcu, ki je izposloval subskripcijo ministrstva, in g. prof. Jos. Priolu, ki se je mnogo trudil pri sestavi izbora in pri reviziji rokopisa.

V Ljubljani, ob novem letu 1928.

Odbor

Sadjarskega in vrtnarskega društva
za Slovenijo.

Opombe glede izbire.

Uspeh v sadjarstvu je pred vsem zavisen od srečne izbire primernega plemena, zlasti pa od prikladne sorte.

Znano pa je, da imamo v vsakem sadnem plemenu nešteto sort, ki se ne razlikujejo med seboj samo po debelosti, obliki, barvi, okusu, po dobi zrelosti in po občutljivosti plodov, ampak tudi po najrazličnejših lastnostih rastline same (drevesa) glede rasti in zdravja, občutljivosti za podnebje, lego, zemljo, zajedalce in glede rodovitnosti. In baš to je tisto, kar je pri izbiri sort najbolj kočljivo in najteže pogoditi.

Če hočemo torej varno postopati, moramo gledati najprej na to, da izberemo sorte, ki dobro rastejo, ki so zdrave in se uspešno upirajo hudi zimi, spomladnim pozebam in zajedalcem. To je temelj in podlaga, na kateri sloni ves nadaljnji uspeh. Da pogodimo v tem oziru pravo, je treba, da temeljito presodimo dobre in slabe lastnosti podnebja svojega kraja, lego, kjer mislimo saditi, in zemljo, zlasti z ozirom na njeno globočino, rodovitnost in vlago.

Druga važna lastnost drevesa je rodovitnost. Saj vemo iz izkušnje, kako različne so v tem oziru posamezne sorte našega sadja. Večja ali manjša rodovitnost je, rekli bi, nekako prirojena lastnost vsake posamezne sorte. Nanjo morejo vplivati sicer tudi zunanji vzroki, vendar pa so sorte, ki kažejo v vseh prilikah očitno nagnjenje do rodovitnosti, in obratno.

Skromnost v vseh zahtevah je nadaljnje priporočilo nekaterih sort, kakršnih pa žal razmeroma ni mnogo. Velika večina ima pač svoje potrebe, večje ali manjše. Tudi te je treba pri izbiri vpoštevati.

Šele potem, ko sorto ocenimo po lastnostih drevesa, pogledjmo sad! Tu je pa merodajna poraba. Prednost bomo dajali tistim plemenom in sortam, od katerih si obetamo z ozirom na svoje razmere, največ užitka. Večina sadjarjev prideluje dandanes sadje za prodaj. Zato se pri izbiri ne bomo ravnali po svojem okusu,

ampak po zahtevah tistih, ki sadje kupujejo. Pri tem pomnimo, da kupujoče občinstvo gleda pred vsem na zunanost in da se posebno zanima za debele plodove lepe, zlasti rdeče barve, okus vpoštevaja šele v drugi vrsti. Posebno važna je tudi neobčutljivost za prevažanje.

Vobče imajo pri nas največjo veljavo pozne, trde, neobčutljive sorte s prikupljivo zunanostjo. S tem pa seveda nočemo trditi, da bi v nekaterih posebnih primerih ne vrgle več rane sorte. To velja posebno za tiste pokrajine, ki so blizu velikih tržišč, kjer vsak sad lahko sproti prodamo. Ker je rano sadje vedno dražje nego pozno, ob takih prilikah kaže gojiti rane sorte, posebno še zaradi tega, ker so navadno tudi prej in bolj rodovitne nego pozne.

Kdor sadjari v količkah večjem obsegu za prodaj, naj se posebno varuje premnogih sort — tega poglobitnega greha naših sadjarjev. Svetovna sadna trgovina na veliko vpoštevaja le take sorte, ki jih pridelujemo v velikih množinah, s katerimi zalaga sadni trg. Te najlažje in tudi najbolje prodamo, pa tudi najmanjše stroške imamo s pridelovanjem tako enotnega sadja.

Popolnoma napačno ravna tisti, ki se da preslepiti s sijajnimi cenami, ki jih imajo nekatere sorte v posebno ugodnih razmerah. Prav tako nespametno ravna, kdor vpoštevaja pri izbiri le dobre lastnosti plodov ne glede na slabe lastnosti drevesa dotične sorte.

Mnoge v pričujočem izboru našteje in naslikane sorte uspevajo v Sloveniji povsod. Nekaj jih je pa, ki jim bolj prija toplo podnebje, druge se pa bolje sponašajo v mrzlejših krajih. Večina tudi ni izbirčna za zemljo. Vendar pa so tu že precejšnje razlike. Isto velja tudi glede obdelovanja in škodljivcev. Vse te lastnosti so omenjene v opisu posamezne sorte.

Opisi so dosledno tako sestavljeni, da vsakdo lahko iz njih posname, kar je za praktično izbiro potrebno. Prvi glavni odstavek obravnava lastnosti drevesa, drugi pa lastnosti ploda. Omenjene so samo tiste značilne lastnosti, ki hodijo vpoštev pri spoznavanju sorte in ki jih je treba vpoštevati pri izbiri. Vse podrobnosti, ki imajo le bolj znanstven pomen, so izpuščene.

Končno še nekaj. Večina opisov se nanaša na izkušnje iz raznih krajev. Zato je pri izbiri zelo potrebno in važno, da sorto, ki se komu zdi po opisu primerna za njegove razmere, opazuje tudi v domačem kraju in se na ta način prepriča, koliko se strinja z opisom v sadnem izboru. Šele potem, ko se prepriča, da dotična sorta — seveda če jo v bližini kdo goji — tudi v njegovem kraju uspeva, se naj končno odloči zanjo.

I. Jabolka.

Splošne pripomnje.

Slovenija je izrazita jabolčna pokrajina, kajti nje podnebje nudi vse tiste ugodnosti, ki prijaajo temu sadnemu plemenu.

Jablani ugaja namreč bolj vlažno, hladno podnebje. Prav tako ji prijaajo bolj senčne, hladnejše, severne lege. V nižinah se sponaša bolje nego na višavah. Ker cvete najpozneje izmed vseh naših sadnih plemen, cvetje ni v toliki nevarnosti pred spomladnimi mrazovi.

Jablana hoče tudi v zemlji dovolj vlage. V suhih tleh uspeva malokatera sorta. Še celo v mokri zemlji laže raste nego katerokoli drugo sadno pleme. Že od narave ne segajo njene korenine globlje v zemljo, ampak se širijo plitvo pod površjem. Zato raste jablana tudi na bolj plitvem svetu, da je le zgornja plast dovolj rodovitna in vlažna. Važno pa je, da ima zemlja razen drugih redilnih snovi tudi dovolj apna. Vobče je težka zemlja jablanam bolj prikladna nego lahka, dasi tudi v publici uspevajo, če imajo dovolj vlage.

Od narave ima jablana nagnjenje, da razvije širok, košat vrh brez srednje srčne veje. Zato jo težko vzgojimo v piramidasti obliki.

Visoko (ne pod 1:80 m) in nizko (ne pod 1:50 m) deblo najbolj ugajata jablani. Za pritlično drevje vobče ni tako pripravna, zlasti ne za pravilne oblike. Grmič in vodoravni kordon bi bili edini obliki, s katerima se da kaj doseči. Še manj sposobna je jablana za špalirje ob stenah. Tu žene silno v les in ostane nerodovitna. Poleg tega jo pa razni zajedalci še huje nadlegujejo nego na planem. Edino beli zimski kalvil ali v mrzlih krajih kanadka bi utegnili uspevati tudi ob zidu. Za majhne pritlične oblike morajo biti jablane cepljene na dusenec ali še bolj na paradižvec.

Omeniti moramo še, da ima jablana izmed vseh sadnih plemen največ zajedalcev. Trije najhujši (zajec, voluhar, krvava uš) zajedajo samo jablane. Pa tudi k raznim boleznim je jablana neprimerno bolj nagnjena nego druga sadna plemena.

Končno je treba poudariti, da je jablana tudi glede gospodarske vrednosti ploda nad vsemi drugimi plemeni. Jabolka so najvažnejši sad, ker je njih poraba tako vsestranska in mnogovrstna, da je ne doseže noben drug pridelek. Skoro pol leta (od decembra do maja) so jabolka edini sad, ki ga imamo lahko vsak dan svežega na mizi. Trpežnost in dolgotrajna užitnost svežih jabolk sta nedosežni.

Jabolk je več nego tisoče sort. Z naravnim in umetnim križanjem pa nastajajo vedno še nove. V izbor je sprejetih samo 20 sort, ki so pri nas večinoma že domače in preizkušene. Le tri sorte so iz novejšje dobe, pa tudi te so se marsikje drugod izvrstno obnesle. Ker se odlikujejo s posebnimi vrlinami, je prav, da jih poizkušamo tudi pri nas. Skoro ni dvoma, da bi se ne izkazale vsaj po nekaterih krajih.

Pri izbiri smo se ozirali pred vsem na dobre lastnosti drevesa, to so čvrsta, zdrava rast, relativna neobčutljivost za bolezen in pozebo, skromnost glede podnebja in zemlje ter rodovitnost. V kolikor smo mogli vpoštevati tudi lastnosti ploda, je bila merodajna njegova veljava v sadni trgovini, relativna neobčutljivost za prevažanje, trpežnost, debelost, barva in naposled tudi okus.

Umevno je samo ob sebi, da je takih sort, ki bi združevale v sebi vse dobre lastnosti, prav malo ali celo nobene. Če ustreza vsem zahtevam drevo, ima navadno plod svoje napake in obratno. Kdor bo izbiral sorte za svoje razmere, mora najprej vpoštevati podnebje, lego in zemljo, kamor misli saditi. Za to so merodajne lastnosti drevesa. Šele v drugi vrsti se bo oziral tudi na lastnosti ploda, upošteva je prirodne prilike, kjer namerava saditi. Kajti kaj bi mu pomagalo, ko bi izbral in posadil še tako plemenite sorte, ki bi pa ne uspevale in seveda tudi ne rodile, ker bi jim ne ugajalo podnebje ali lega ali zemlja.

a) Poletna jabolka.

Beličnik.

(Slika 1.)

Beličnik je jabolko novejšje dobe in pri nas še malo znano. Drevo raste jako krepko in naredi brez posebne vzgoje in obrezovanja lep, širok, pa ne preobsežen vrh. Cvete srednje rano in je v cvetu neobčutljivo. Tudi sicer je malo izbirčno za zemljo, lego in podnebje. Raste in rodi v toplejših in mrzlejših krajih, ako le zemlja ni presuha. Zarodi že v mladosti in rodi potem jako redno in obilo. V vetrovnih legah in suhih letih dolgopeceljni plodovi radi odpadajo, preden so zreli.

Plod je srednje debel, okroglast, proti muhi nekoliko šilast in nagrban, blede zelenkaste ali belkastorumenkaste kože, ki je nadahnjena z voščeno prevleko in posuta z zelenkastimi pičicami. Meso je belo, prhko in prijetnega vinskokiselkastega okusa. Lahko rečemo, da je beličnik izmed vseh ranih jabolk najokusnejši.

V ugodnih legah zori pri nas že sredi julija meseca in je takoj z drevesa užiten. Ako je obran, preden je popolnoma goden, počaka na hladnem teden do deset dni. Sad je precej občutljiv za obtiske, kakor vsa jabolka z rumeno kožo. Zaradi tega je malo primeren za daljši prevoz.

Zaradi mnogih vrlin, ki odlikujejo drevo in plodove, je beličnik zelo primerna sorta za vse tiste kraje, kjer rana jabolka lahko prodajajo.

Charlamovsky.

(Slika 2.)

Charlamovsky (reci: šarlamovski!) je blizu sto let stara sorta prinešena iz Rusije. Dandanes je razširjena po vsej Evropi.

Drevo raste zmerno, je zdravo in neobčutljivo za pozebo. Poganjki so rdečerjavi in na gosto posuti z belimi pikami. Vejevje ima pokončno rast in se zaradi tega razvija v lep, enakomeren, pa bolj redek, ne prevelik vrh. Cvete prav zgodaj. Cvet je neobčutljiv za spomladanske mrazove in neugodno vreme, zato obrodi skoro vsako leto. Glede zemlje in podnebja je drevo jako skromno. Uspeva povsod, da le ni zemlja premokra ali presuha. Tudi les je tako trden, da mu ne škoduje nobena zima. Rodovitno je tako kakor malokatera druga sorta. Včasih zarode že dveletni in triletni cepljenci v drevesnici.

Plod je srednje debel, lepo okrogel, včasih nekoliko potlačen. Koža je zelenkastorumena, na solnčni strani bolj ali manj rdeče rižasta, kakor je pač drevo izpostavljeno solncu. Meso je rumenkastobelo, krhko, dovolj sočno, pa precej kislo. Pri nas zori to jabolko sredi do konca avgusta in se da ohraniti do dva tedna. Trgati ga ne smemo prej, nego da je skoro godno, ker sicer rado vene.

Kdor se zanima za rana jabolka, naj ne išče drugih sort, ker z nobeno ne bo tako zadovoljen kakor z beličnikom in šarlamovskim.

Beličnik in charlamovsky sta izmed ranih jabolčnih sort edini, ki sta sprejeti v sadni izbor za Slovenijo, kajti rana jabolka imajo vobče le majhno gospodarsko vrednost in hodijo vpoštev le za okoliše večjih mest, obrtnih središč, letovišč in zdravilišč, kjer

rano sadje lahko in hitro prodamo. Po drugod pa zadostuje za domačo potrebo kako posamezno drevo, da utešimo željo po prvih jabolkih. Obe sorti ste ruskega rodu in šele v novejšem času uvedeni po naših krajih.

b) Jesenska jabolka.

Jakob Lebel.

(Slika 3.)

J a k o b L e b e l je jabolko novejšega izvora, ki je pa vendar tudi že pri nas tako preizkušeno, da je brez kakega pridržka sprejeto kot glavna sorta v sadni izbor. Vpeljal ga je pri nas najbrže rajni general Linner, ki je zasadil pred kakimi 40 leti znamenit sadovnjak v Begunjah pri Lescah. Na ondotnem vrtu lahko vsakdo vidi 35 do 40 let staro jablano te sorte, ki ima ob dobri letini po več sto kilogramov najkrasnejših plodov. Od ondod se je sorta razširila po bližnji okolici, in kjerkoli jo imajo, so zadovoljni z njo, ker se v vsakem oziru izborno sponaša.

D r e v o ima izredno bujno, močno in zdravo rast. Za mraz je skoraj neobčutljivo. V najhujših zimah ne pozebe pri mladih drevesih niti vrhnje popje, ki ga pri marsikateri drugi sorti tako rad zamori mraz. Zato je ta sorta tako primerna baš za mrzlo podnebje. Prav tako ni nič izbirčna za zemljo ali lego. Raste in rodi povsod brez kake posebne postrežbe. Tudi za bolezní je drevo neobčutljivo, ker ima debelo, na spodnji strani kosmato, na zgornji pa svetlozeleno usnjato listje. Drevo se jako razraste in naredi širok, košat vrh. Glede rodovitnosti je malo sort, ki bi se mogle meriti z Jakobom Leblom. Nobeno leto ni brez ploda. Najmanj vsako drugo leto je pa tako polno, da komaj drži. Tudi to je nekaj vredno, da so plodovi enakomerno razviti, da ni preveč izbirká.

V drevesnici sicer dobro raste, vendar pa so debela precej sloka, zato vzgajamo to sorto najbolje s cepljenjem v krono na primernih deblotvorcih, kot n. pr. na bobovcu ali na damasonskem kosmaču.

P l o d je debel, včasih zelo debel, ploščat in na drevesu zelen. Ko se pa godi, lepo porumeni. Na solnčni strani je rdeče pisan. Meso je belo, sočno, prhko in vinskokiselkastega okusa brez dišave. Sicer po okusu ne spada med najfinejša jabolka, vendar je dobra namizna sorta, izvrstna je pa tudi za vsako drugo domačo porabo, zlasti pa za trg. Jakob Lebel je jesensko jabolko. Septembra je na drevesu zrelo, godno pa je že proti koncu oktobra. V shrambi počaka do januarja in še dalje, vendar pa je najokusnejše novembra in

decembra meseca. Ko se godi, skoraj nič ne zvane, ker se zaodene z debelo, mastno, voščeno prevleko.

Jakob Lebel je sorta, za katero se zanimajo sadjarji po vsem svetu. Brez dvoma je vredna, da bi jo tudi pri nas razširili. Zlasti bi jo priporočali za kraje, kjer so v bližini večja tržišča, ker jo jako lahko prodamo.

Pisani kardinal.

(Slika 4.)

To jesensko jabolko je razširjeno vse križem po Sloveniji. Zovejo ga pa malokje s pravim imenom. Kardinal je že stara sorta, znana že davno po vsem svetu.

Drevo raste močno, pa bolj zverženo. Vrh je vedno rogovilast s pobešenimi vejami. Zarodi kmalu in rodi potem precej redno in obilo. Odlikuje se posebno po izredni skromnosti, ker dobro uspeva tudi v slabi, suhi zemlji in v neugodnih legah, težka, ilovnata tla mu pa sploh ne ugajajo, ker ga zajeda v takih razmerah rak.

Sad je debel, včasih tudi zelo debel, neenakomerno razvit, navadno bolj visok nego širok in nekako trivoglat. So pa tudi plodovi, ki so na razne načine potlačeni, široki in enostransko razviti. Voljna, rumenkastobela, bolj ali manj, kakor je pač plod dosegalo solnce, podolgoma z jasno rdečimi, tu in tam zabrisanimi progami prevlečena koža se sveti. Na drevesu je nadahnjena, ko pa je plod goden, je mastna. Meso je rumenkastobelo, rahlo, vinsko-kiselkastega, osvežujočega okusa brez posebne dišave. Na drevesu zori že septembra, godi pa se do oktobra. Dobro se drži precej dolgo v zimo. Plod je neobčutljiv za obtiske. Kazi ga samo nerodna oblika. Ako zraste na vlažnih krajih, tudi rad od znotraj gnije.

Kardinal je sorta za mrzlejšje kraje, za bolj puste in suhe lege. Dobro se sponaša precepljen na druge sorte, ki ne uspevajo v suhih legah.

Gdanski robač.

(Slika 5.)

Gdanski robač je jako stara jabolčna sorta, znana po vsej Evropi. Pri nas so jo razširile Kmetijska družba in njene drevesnice.

Drevo raste bolj počasi, vendar pa se pozneje razkošati v veliko drevo s širokim in visokim vrhom in z močnimi vejami. Zdravo je in neobčutljivo za mraz. Cvete pozno in dolgo. Zato rodi tudi redno in obilo. Gdanski robač je jabolčna sorta za mrzlejšje kraje, za vsako lego in zemljo. Za toplejše pokrajine ga pa nič kaj ne priporočajo. V pridelku je včasih precej drobnega izbirk, kar

je pa normalno razvito, je iz večine brez vsakršnih madežev, krast in drugih napak.

Sad je srednje debel, enakomerno razvit. Precej močni robovi (odtod »robač«) segajo od muhe do srede ploda. Značilno je tudi, da se vleče po eni strani ploda od muhe pa do pecljeve jamice ostra črta. Robač pordeči že na drevesu, v shrambi pa tako živo karmínasto zagori, da ga lahko štejemo med najlepša rdeča jabolka. Ko je goden, se čuti koža mastna. Sočno in prhko meso je zelenkasto-belo, tik pod kožo vleče včasih na rdečkasto. V sredini ob peščišču je prepreženo z zelenkastimi žilami. Okus je zelo prijeten, sladkovinski. Malce tudi zadiši. Na drevesu se drži čvrsto in je torej varno pred viharji. Zori konec septembra ali pa v začetku oktobra meseca. Godno je kmalu, traja pa v dobri shrambi precej dolgo v zimo in ne vene. Zaradi krasne barve in dobrega okusa ima sad precejšnjo veljavo.

Za obcestne nasade in druge tatovom izpostavljene prostore ni, ker je sad preveč vabljev in že z drevesa užiten.

c) Zimska jabolka.

Landsberška reneta.

(Slika 6.)

Landsberška reneta je kakih 80 let stara sorta nemškega rodu. Zaradi raznih vrlin se je razširila po vsej Evropi. Tudi pri nas je znana že davno, ker jo že več desetletij razmnožujejo in razpošiljajo vse domače in tuje drevesnice. Marsikje vidimo že starejša drevesa te sorte, dasi ljudje navadno ne poznajo pravega imena.

Drevo raste jako krepko in zdravo. Žene prav dolgo na jesen, pa vendar ne pozebe izlepa. Na stalnem mestu se odlikuje po čvrsti rasti, tako, da v tem oziru prekaša mnogo drugih sort. V desetih letih se razvije v veliko drevo z močnim deblom in s košatim vrhom. Rado pa ima dovolj vlažno zemljo in toplejše lege. V suhih tleh rodi droban sad, ki rad odpada, če pa je zemlja premokra, je drevo rado rakasto. Vetrovne lege pa dobro prenaša, ker se sad trdno drži na drevesu.

Landsberško reneto prištevamo k zelo rodovitnim sortam. Mlada drevesa kmalu zarode, potem pa so polna vsaj vsako drugo leto, pa tudi drugače niso nikdar popolnoma prazna.

Plod je srednje debel, včasih celo prav debel, precej okrogel, proti muhi nekoliko zožen in nekoliko rebrast. Na drevesu so plo-

dovi zelenkastorumeni, pozneje, ko se gode, pa blede porumene. Plodovi, ki so jih obsevali solnčni žarki, imajo krasno rdeče zagorelo lice. Vsi so posuti z drobnimi, svetlorjavimi pikami. Tu in tam je koža včasih malo rjasta. Meso je rumenkastobelo, krhko, sočno, okusno, pa brez dišave. Goden je novembra in počaka sočen do januarja, v prav dobri shrambi tudi dalje. Za prevažanje je nekoliko občutljiv kakor vse sorte z rumeno kožo. Treba je pač nekoliko previdneje ravnati z njim pri spravljanju in vkladanju. V dobromu moramo pa šteti, ker se plodovi prav enakomerno razvijajo in ni kaj prida izbirka. Tudi bolezni se plodovi ogibljujejo. Zato je jako prikupljive zunanosti. V trgovini ima lepo ceno in ga lahko prodamo.

Landsberška reneta je priporočena zlasti za take kraje, kjer ji moremo nuditi primerno zemljo in lego. Ponekod na Štajerskem se jako hvalijo z njo in jo smatrajo za najboljšo sorto za nagel dohodek.

Dolenjska voščenska.

(Slika 7.)

Dolenjska voščenska je naše domače jabolko. Razširjeno in splošno znano je po litijem, krškem, novomeškem, breškem in deloma tudi laškem okraju. Središče, od koder se je to jabolko širilo, bi utegnili biti občina Studenec ali Raka, kjer so jako stara drevesa. Davno znana je tudi v okolici Novega mesta, zlasti v topliški občini in po podgorju proti Kostanjevici.

Drevo ima precej rogovilasto, pobešeno rast skoraj kakor kanadka. Že po tej čudni rasti, še bolj pa po bledezelenem listju voščenske lahko ločimo od vseh drugih jablan. V mladosti jo je treba na vsak način obrezovati, ako hočemo, da se vrh razvije kolikor toliko enakomerno in pravilno. Voščenska raste sicer povsod, kjer ji ugaja podnebje, vendar pa ji najbolj prija tople, zavetne lege z močno, primerno vlažno zemljo. V suhih, peščenih tleh rodi bolj droben sad, ki rad prezgodaj odpada. Ako raste na ugodnih tleh in v zavetnih legah, je razmeroma dosti rodovitna. Navadno obrodi vsako drugo leto, ponekod šele vsako tretje prav obilo. Za vetrovne lege ni, ker plodove rad otrese vihar, preden so zreli.

Dolenjska voščenska je debelo jabolko ploščato okrogle oblike. Proti muhi je vedno ožje, da je spodnja polovica dokaj večja nego zgornja. Navadno je tudi nekoliko enostransko razvito. Koža je iz početka svetlozelena, ko pa je jabolko godno, enakomerno porumeni, tako da je videti, kakor bi bilo iz voska. Odtod tudi ime. Jako zanesljivo in značilno znamenje za pravo dolenjsko voščenko

je rjavina, ki se razprostira okrog peclja do vrha jamice v obliki zvezde. Meso je rumenkastobelo, krhko, zelo sočno, sladkokiselkastega, prijetnega okusa, ki spominja na okus pomaranč. Pri nas je malo jabolk, ki bi mogla glede okusa tekmovati z voščenko, mnogi so pa mennja, da ga sploh ni boljšega jabolka. Godno je decembra in januarja. V dobri shrambi ne vene in ostane sočno do marca ali še dalje. — Sad je jako občutljiv za obtiske in udarce, zato je treba pri spravljanju največje opreznosti. V slabi shrambi koža čez zimo porjavi in zaradi tega izgubi sad lepo zunanost.

Dolenjska voščenska je jabolko za vinorodno podnebje. V mrzlejših krajih sicer tudi raste in rodi, toda sad je bolj droben in nima tistega izbornega okusa kakor dolenjski.

Kljub temu, da voščenska nima baš mične in zapeljive zunanosti, ker ni rdeča, jo vendar lahko prištevamo k najboljšim jabolčnim sortam. Kdor jo okusi, je ne more prehvaliti. Doslej so jo vedno lahko spečali, če je bilo še toliko.

Rumeni Bellefleur.

(Slika 8.)

Bellefleur (reci: belflér!) je krasno zimsko namizno jabolko ameriškega rodu. V Evropo so ga zanesli že nekako pred sto leti. Razširilo se je tudi po naših pokrajinah, zlasti po Gorenjskem in Štajerskem. Mnogo bellefleurja so zasadili n. pr. v Gorjah pri Bledu, kjer sta mu posebno ugajali ondotna zemlja in topla, solnčna lega.

V zadnjih letih se pa pritožujejo, da rodi vedno bolj zanikern sad. Temu pojavu bosta pa najbrže vzrok mokrotno vreme zadnjih let in premajhna briga za drevje.

Drevo rumenega bellefleurja ima tako značilno rast in liste, da ga lahko vsakdo pozna bodisi poleti, ko je zeleno, ali pozimi, ko je golo. Širok, pobešen vrh ima namreč dolgo, šibko vejevje s tankimi, dolgimi rodnimi šibicami in z ozkim, dolgim listjem. Obrezovati ga ne smemo na kratko, ker se razvija cvetno popje baš na koncu rodnihi šibic. Dobro uspeva le na dovolj vlažnih, rodovitnih tleh in v toplih solnčnih legah. Posebno dobro se počuti v obdelani, redno gnojeni vrtni ali njivski zemlji. Razcvete se precej pozno in ima izredno veliko krasno cvetje. Odtod tudi njegovo ime bellefleur = lep i cvet. Glede rodovitnosti mu ni kaj očitati, ker zarodi kmalu in rodi potem precej redno in obilo. Za bolezni pa je drevo občutljivo, zlasti ako rastè v neugodnih razmerah. Tudi krvava uš ga rada napada.

Plod je debel, navadno enostransko razvit, štulast, proti muhi jako zožen in nekoliko prežet. Lepo razviti plodovi so plitvo rebrasti in podobni kalvilu. Koža je tanka, gladka, belorumena, na solnčni strani nekoliko zardela. Redke, rjave in belo obrobljene pike so dosti očitne in za to sorto posebno značilne. Pecelj je dolg in tanek. Rumenkastobelo meso je rahlo, prhko, zelo prijetnega, dišavnega okusa. Nekateri plodovi so godni že novembra, vobče pa trajajo do marca. V shrambi ne venejo in zlahne komaj za 5 do 6%. Spričo njegove lepote in dobrote prištevamo ta sad k najokusnejšim namiznim sortam. Edino napako ima, da je precej občutljiv za obtiske in zaradi tega moramo z njim ravnati prav previdno pri spravljanju in prevažanju.

Rumeni bellefleur ni za splošno razširjanje. Sade naj ga le ondi, kjer mu ugaajajo zemlja, lega in podnebje.

Londonski peping.

(Slika 9.)

To je staro, po vsem svetu znano in zaradi posebno izbornega okusa in lepe zunanosti povsod priljubljeno jabolko. Pravijo, da je angleškega rodu in da je staro že nad 300 let. Tudi pri nas je vpeljano že davno. Posebno v čislih je na Štajerskem, kjer ga pozna vsak sadjar in prijatelj dobrega sadja.

Mlado drevo raste bolj šibko in počasi, pozneje pa se vendar razvije v veliko drevo z gostim, košatim vrhom. Cepijo ga navadno v krono. Za zemljo, lego in podnebje je precej izbirčno. Dobro uspeva samo v dosti vlažni, apneni zemlji, v zavetnih, toplih legah, v milejšem vinorodnem podnebju. V suhih, nerodovitnih tleh samo životari in rodi drobne zanikarne plodove. Ako mu ugajata zemlja in lega, je jako rodovitno in obilo poplača negovanje in prostor, ki ga zavzema. Kakor večinoma vse žlahtne sorte je tudi londonski peping občutljiv za razne bolezni. Posebno se ga rada prijemljeta škrlup in pa plesen, tudi v cvetju je nekoliko občutljiv za mokroto in pozebo. Ker pa se razcvita počasi in dolgo, se kljub slabemu vremenu reši navadno precej cvetja.

Plod je srednje debel in enakomerno razvit. Posebno ga označujejo petera izražena rebra, ki so zgoraj ob muhi jako razvita, proti peclju pa se bolj in bolj izravnavajo v valovito površino. Muha je precej vdrta in navadno zaprta. Kratek pecelj tiči v globoki, ozki jamici, ki je ob robu nekoliko rjasta. Koža je gladka, mastna in na drevesu zelena. Ko pa je plod goden, lepo porumeni, na solnčni strani tudi umazano rdeče zagori. Posuta je z drobnimi,

belimi pičicami, ki so posebno očitne na solnčni strani. Meso je zelenkastobelo, v plodovih, ki so rasli na solncu, pa rumeno, krhko, sočno, izbornega dišavnega okusa. Lepo razviti debeli plodovi bi se lahko merili po lepoti in dobroti z belim zimskim kalvilom, ki velja za najboljše in najdražje jabolko. Silno lepi plodovi zrastejo na pritlikavcih in špalirjih. V ugodnih legah in v prikladni zemlji pa rodi tudi visoko drevje lep, enakomerno razvit sad.

Na drevesu zori od konca septembra do srede oktobra, godno pa je od decembra in se drži do aprila. V dobri shrambi skoro nič ne vene in tudi ne gnije rado. Tudi za prevažanje ni preveč občutljivo.

Londonski peping prištevamo k najboljšim zimskim namiznim jabolkom, ki jih vedno lahko spečamo po najugodnejših cenah. Žal, da zaradi občutljivosti in izbirčnosti ni za splošno razširjenje. Sadimo naj ga samo v takih krajih, kjer mu ugajata zemlja in lega.

Boskoopski kosmač.

(Slika 10.)

To lepo, debelo in okusno zimsko jabolko je doma v Holandiji. Vzgojeno je bilo nekako v sredi minulega stoletja. Zaradi lepote in trpežnosti ploda in raznih drugih vrlin se je naglo razširilo po vsej Evropi in tudi po drugih delih sveta, koder rastejo jabolka. K nam so ga zanesli iz Nemčije.

Drevo raste zelo močno in bujno. Zato je treba mlado drevje obrezovati, ker le potem razvije širok in enakomeren vrh. Posebno se odlikuje z velikim, usnjatim in neobčutljivim listjem. Cvete srednje rano in precej dolgo. V cvetju ni občutljivo. Glede zemlje moramo pa poudarjati, da se dobro sponaša le na dobrih, rodovitnih in dovolj vlažnih tleh. Najbolj mu ugajata tudi bolj toplo podnebje in ugodnejša lega, dasi raste in rodi tudi v mrzlejših krajih, toda v takih so plodovi mnogo bolj hrapavi nego v toplem podnebju. Kar se tiče rodovitnosti, imamo različne izkušnje. Zarodi vobče precej pozno. Po nekaterih krajih rodi potem redno vsaj vsako drugo leto. Ponekod se pa pritožujejo, da rodi poredko in pa malo. Sadjarji po Gorenjskem in po Štajerskem ga zelo hvalijo.

Ker boskoopski kosmač v drevesnici ne dela ravnih debel, ga vzgajajmo z dvakratnim cepljenjem na primerne, krepko rastoče sorte. S tem tudi njegovo rodovitnost izdatno izboljšamo. Izvrstno se je obnesel tudi za precepljanje drugih manjvrednih sort.

Če nas posamezna drevesa boskoopskega kosmača v rodovitnosti povsem ne zadovoljujejo, storimo najbolje, da jih precepimo iznova,

morda kar s cepiči istega drevesa. Po precepljenju bo prinašalo drevo neprimerno večje pridelke nego poprej.

P l o d je debel, včasih zelo debel, ploskokroglice oblike. Sicer tanka koža je večinoma drobno hrapava, ker je prevlečena z rjavino. Solnčna plat ima včasih rdečkasto lice, na senčni strani pa sili na površje zelenkastorumena temeljna barva. Rumenkasto meso je iz početka čvrsto, pozneje pa je bolj in bolj prhko in sočno, jako dobrega, renetnega okusa s prijetno kislino in dišavo. Jabolko je godno že decembra, pa se ohrani celo do aprila, ne da bi kaj prida zvenilo, vendar pa zlahni v tem času za 10 do 16 odstotkov. Za obtiske je tako neobčutljivo kakor malokatera druga sorta. Na drevesu se dobro drži.

Kjer boskoopskemu kosmaču zemlja in podnebje ugajata in se izkaže, da je primerno rodovitno, je vreden, da ga neomejeno razširjamo. Zaradi lepega, debelega sadu in izjemne neobčutljivosti je za kupčijo jako prikladen in splošno priljubljen.

Damasonski kosmač.

(Slika 11.)

D a m a s o n s k i k o s m a č je pri nas že zelo razširjeno in priljubljeno zimsko jabolko.

D r e v o raste v mladosti jako lepo, navpično in naredi gladko, ravno deblo. Na stalnem mestu se razraste v lepo drevo z visokim vrhom in s kratkim rodnim lesom. Cvete precej pozno in je neobčutljivo za pomladanske mrazove. Za podnebje in lego ni izbirčno. V hladnejših, gorskih legah celo bolje uspeva nego v ravnini in toplejših krajih. Pač pa mora imeti rodovitno, močno in hladno zemljo. V suhih tleh rodi droben, malovreden sad. Krvava uš in drugi škodljivci ga ne marajo posebno.

P l o d je srednje debel, okroglast, nekoliko enostransko razvit, prvotno rumenkastozelen, povrhu pa s sivo rjavino prevlečen in svetlopikast. Solnčna stran ima medlordeče lice, ki je včasih tudi rjavordeče marmorirano. Pecelj je kratek in lesnat, muha zaprta ali le napol odprta. Zelenkastobelo meso je čvrsto in sočno, sladko-kiselkastega, prijetnega okusa. Zori decembra—januarja in traja do marca in še dalje. Trgati ga moramo prav pozno in hraniti v hladnem, ne presuhem prostoru, ker jako rad vene. V dobri shrambi zlahni za 10 odstotkov, na suhem in toplem pa še mnogo bolj. Damasonski kosmač vobče lahko prodamo, ker je dobro namizno jabolko s 14—15 % sladkorja in 0,6 % kisline in ker je za prevažanje precej neobčutljivo. Napačno pa je, ker nima lepe barve in ker rado vene.

Damasonski kosmač je zelo rodovit. Vsako drugo leto je skoro gotovo zelo poln. Zbog teh dobrih lastnosti ga priporočajo za poljsko sadjarstvo v mrzlejših krajih, kjer mu zemlja ugaja.

Štajerski mošanekar ali mošancelj.

(Slika 12.)

To pozno zimsko jabolko je razširjeno posebno po Mariborski oblasti, odkoder se je zasejalo v sosedne pokrajine. Znano je že davno in jako čislano v sadni trgovini.

Drevo ima šibko rast. Vrh je okrogel, košat in zelo pobešen. V ravninah in na prodnatih, suhih tleh uspeva prav slabo. Bolje se sponaša v zračnih višavah in v globoki, dovolj vlažni zemlji. Zarodi pozno, v 10. do 15. letu, a je potem zelo rodovito, ker je v cvetu neobčutljivo. Žal, da je drevo zelo nagnjeno k boleznim. Posebno ga napada škrlup in prav zaradi tega je sad tako rad krastav in zanikaren. Zato naj to sorto v bodoče sadimo samo v višjih, odprtih legah vinorodnih pokrajin.

Plod je bolj droben, le izjemoma srednje debel, podolgast, proti obema koncema, proti peclju in muhi enako topo zaokrožen. Površina mu ni popolnoma okrogla, ampak nekoliko valovita v smeri od muhe proti peclju. Na drevesu so plodovi zelenkasto-rumeni, godni pa zlatorumeni, na solčni strani nekoliko rdeče nadahnjeni. Meso je belo, čvrsto in sočno. Ko je plod dobro uležan, je prhek, prijetnega, vinskokiselkastega okusa, ki prihaja do prave veljave šele na pomlad, ko so jabolka bolj in bolj redka. Goden je šele od božiča dalje in se izvrstno drži do pozne pomladi. V shrambi nič ne vene, rad ne gnije in tudi prav malo zlahni. Za kupčijo in dolgotrajno prevažanje ga ni boljšega jabolka, ker ima trdo meso in se mu obtiski skoro nič ne poznajo. Razen tega, da so plodovi vobče drobni, zlasti ob dobrih letinah, nima ta sorta, kar se tiče pridelka, nobene druge napake. Spravljati ga moramo kolikor mogoče pozno v oktobru.

Poleg opisanega podolgačnega mošanekarja sta znana še dva tipa te sorte, eden s ploščatimi, drugi z okroglimi plodovi, ki pa nimata istega pomena kakor prvi.

V ljubljanski okolici goje štajerskemu mošanekarju prav podobno sorto, ki ji pravijo *gambovec*. Od pravega mošanekarja se razlikuje le v toliko, da so plodovi še bolj drobni, bolj okrogli in za spoznanje slabjšega okusa. Navadno so tudi kolikor toliko krastavi. Popolnoma čistih je malo in samo ob dobrih letinah. Kljub temu je tudi *gambovec* na ljubljanskem sadnem trgu najbolj znano in zaželeno jabolko, posebno na pomlad.

Baumannova reneta.

(Slika 13.)

To je jako stara jabolčna sorta, ki je razširjena po vsej Evropi. Tudi pri nas je že od nekdanj znana in posebno po Štajerskem zelo čislana.

Drevo raste dovolj krepko, zlasti dokler je mlado. Vejevje se prav rado obraste z gostim rodnim lesom. Cvete precej pozno in ni občutljivo v cvetju. Niti za podnebje in lego niti za zemljo ni izbirčno, kajti uspeva tudi po mrzlejših krajih in manj ugodnih legah ter v slabejših zemljah, ako le niso prevlažne ali pa presuhe. Prav tako ni občutljivo za bolezni in škodljivce. Baumannova reneta začne zgodaj roditi in je vseskozi rodovitna. Le v presuhi zemlji ostane sad droben in rad odpada.

Plod je srednje debel, ploskokrogel, po večini neenakomerno razvit, temnordeče barve, ki je tu in tam zabrisana in progasta. Plodovi, ki rastejo na solnčni strani, so čez in čez rdeči, v senci zoreči so pa bolj pisani. Jamica okoli kratkega peclja je zelenkastorjava. Belkasto meso je jako čvrsto, sočno in kiselkastega, rezkega okusa brez kake dišave. Godna je šele po novem letu, pa se drži do aprila. Čim bolj gre na pomlad, tem boljša je. V shrambi ne vene, ker se usuši komaj za 5—6 odstotkov. Pri prevažanju se ne poškoduje izlepa, ker je neobčutljiva za obtiske. V trgovini ima dober sloves. Čislajo jo posebno v južnih krajih, kjer imajo veljavo samo rdeča jabolka. Ko bi bila nekoliko boljšega okusa in ko bi bili plodovi bolj enakomerno razviti, bi bila prvovrstna kupčijska sorta. Tudi za domačo porabo ni napačna, ker ima 10 odstotkov sladkorja in samo 0.4 odstotka kisline.

Ako vpoštevamo njeno skromnost, rodovitnost, trpežnost in lepo barvo sadu, moramo priznati, da je primerna za nasade po sadnih vrtovih, pašnikih in njivah.

Porenski krivopecelj.

(Slika 14.)

Porenski krivopecelj je staro, zlasti po Štajerskem znano in čislano jabolko nemškega rodu.

Drevo raste bujno in razvije velik okrogel vrh, ki se pozneje, ko začne obilo roditi, tako pobesi, da jako ovira promet pod drevjem. Zarodi kmalu in je izredno rodovitno. Tudi za bolezni ni občutljivo, imeti pa hoče globoko, vlažno zemljo.

Plod je valjast, včasih proti peclju nekoliko zožen, srednje debel s prav kratkim, debelim pecljem, ki ga navadno izrine na

stran debel, mesnat izrastek iz pecljeve jamice. Po tem mozoljastem izrastku, ki ga ima skoraj sleherno jabolko, prav lahko ločimo porenski krivopecelj od drugih podobnih sort, zlasti od bobovca.

Koža je gladka, svetla, citronastorumene barve. Na solnčni strani je temeljna barva zabrisana z zamolklo rdečico in prevlečena s temnejšimi, rdečimi progami. Meso je belo, sočno, prijetnega, sladkokiselkastega, vinskega okusa. Zori že novembra meseca, pa se ohrani do pomladi, ne da bi kaj prida zvenilo in zlahnelo. Jabolko je na prvi pogled precej podobno bobovcu, toda je lepše barve in boljšega okusa, pa prav tako trpežno. Dasi ga prištevamo glede okusa v drugo vrsto, je vendar prav dobro namizno jabolko. Posebno ga čislajo v trgovini, ker je za prevoz neobčutljivo.

Zaradi naštetih vrlin ploda in drevesa je vredno, da ga širimo povsod, kjer mu zemlja ugaja.

Kanadska reneta ali kanadka.

(Slika 15.)

K a n a d k o, pravijo ji tudi pariški rambur, pozna dandanes vsak sadjar, kajti ni ga jabolka, ki bi bilo tako značilno že po obliki, po barvi, pa tudi po okusu kakor baš kanadka. Poleg tega je ta sorta razširjena po vsem svetu, ker zaradi posebne dobrote zavzema med neštetimi namiznimi sortami prvo mesto in uživa v sadni trgovini svetoven sloves.

D r e v o je tako značilno, da ga že od daleč lahko spoznamo, bodisi ko je zeleno ali pa pozimi, ko je golo. Ima namreč jako velike, okroglaste, usnjate, temnozelene liste, tako da ga zelenje močno loči od drugih sort. Zlasti je ta razlika očitna na jesen, ko začne listje drugih jablan bledeti, kanadka je pa še vedno temnozelena. Vrh je redek, vejevje pobešeno. Dolge, skoro vodoravne veje so vseskozi na gosto obraščene s prav kratkim, rodnim lesom. Cvete pozno in izredno dolgo, tako da malokdaj pozebe v cvetu.

Kanadka ne uspeva povsod. Dobro se sponaša le v rodovitni, globoki zemlji in v bolj zavetnih legah. V slabi, suhi zemlji in v mrzlih krajih se ji prav radi suše vrhovi in ugonablja jo rak. Ako pa ji ugajajo podnebje, lega in zlasti zemlja, je zelo rodovitna in rodi enakomerno prvovrstno sadje.

P l o d je debel, bolj ploske oblike in često izrazito peterorob. Koža je deloma hrapava, deloma gladka, na drevesu svetlorumena, včasih do polovice rjasta. Dobro so vidne po koži črnikaste pike, s katerimi je posuta. Plodovi, ki rastejo prav na solncu, imajo

rdečkasto zagorelo lice. Meso je rumenkasto, včasih vleče tudi na zelenkasto. Ko je godno, je izredno prhko, sočno in jako prijetnega, sladkokislatega, vinskega okusa.

Kanadka zori v oktobru. Zelo napačno je, ako jo trgamo prerano, kajti potem v shrambi tako vene, da izgubi polovico vrednosti. Kanadke bi morali spravljati najnazadnje, ko je vse drugo sadje že pospravljeno. Prav pozno obtrgana in shranjena v primerno vlažni shrambi ostane sveža in sočna do aprila in še dalje. Za obtiske ni posebno občutljiva, zato je kaj imenitna za prevažanje. Zbog vseh teh naštetih dobrih lastnosti je ena izmed najboljših in najdražjih sort.

Kanadka je pri nas že od nekdanj vpeljana in precej razširjena. Žal, da so še vedno sadjarji, ki je ne poznajo in ne vedo ceniti njenih vrlin. V Tunjicah nad Kamnikom jo goje v veliki množini. Pravijo ji »liberman«. V Mariborski oblasti je razširjena osobito v Halozah in Slovenskih goricah in se v ondotnih vinogradnih legah izborno sponaša. Videti je, da ji opuščeni vinogradi prav posebno ugajajo.

Ontario.

(Slika 16.)

Ontario (reci: onterijo!) je novejša ameriška sorta, ki je pri nas že precej znana in vpeljana.

Drevo ima zdravo in čvrsto rast in je zelo skromno ter izredno rodovitno. Raste povsod, kjerkoli še uspevajo jabolane. Pomniti pa je, da v toplejših in ugodnejših legah in v dobri zemlji rodi tem obilneje in tem lepše plodove. Cvete pozno in je cvetje precej neobčutljivo za spomladanske mrazove. Plodovi se dobro drže na drevesu, ki je zdravo in neobčutljivo za bolezni. Opazili pa so ponekod, da mlado drevje v drevesnici ob hudih zimah pozebe, cepljenemu v vrh pa mu zimski mraz ne pride do živega.

Posebno primerna je ta sorta za precepljanje starejših jablan, ker najkasneje tretje leto po precepljanju že zarodi in potem rodi redno in obilo.

Plod je debel, ploščat, na drevesu zelen, neznatne barve. Ko pa je goden, lepo porumeni, na solnčni strani pa živo pordeči. Rumenkastobelo, nežno meso je jako sočno, kislatega in nekoliko dišavnega okusa. Godno je šele pozno pozimi in na pomlad. Sveže in sočno ostane do kresa. Zaradi izredne trpežnosti je ontario jabolko za pomlad in poletje. V količkaj primerni shrambi tudi ne vene in ne gnije rado. Udarci od toče pa mu jako škodujejo, tako pokvarjeno ni za daljše shranjevanje. Tudi drugače je plod precej občutljiv za zunanje poškodbe.

Ontario je sorta za vse razmere. Dasi je prinesena v Evropo šele l. 1880., je dandanes že povsod znana in čislana.

Boikovo jabolko.

(Slika 17.)

Boikovo jabolko prištevamo k najbolj poznim in trdnim zimskim jabolkom, primernim za mrzle kraje. Zelo razširjeno je po severni Nemčiji, kjer je tudi njegova domovina. Že davno ga goje tudi v Avstriji in nekaterih drugih državah. V Sloveniji je vobče še malo znano, kajti naletimo le tu in tam na kako drevo, ki je bilo posajeno v novejši dobi.

Drevo raste jako krepko in naredi košat vrh, ki se pozneje pobesi. V mladosti ga je treba obrezovati, da se razvije lepše in enakomerno. Cvete prav pozno, cvet je zato neobčutljiv za pozebo. Za podnebje, lego in zemljo je izmed vseh jabolčnih sort najmanj izbirčno. Celo v suhih, vetrovnih legah in v mrzlih krajih uspeva in rodi. Seveda mu bolj prija ugodnejše razmere, zlasti ne presuha zemlja. Zarodi kmalu in rodi redno in obilo. V prav mrzlih legah ga včasih napadeta škrlup in jabolčna plesen.

Plod je srednje debel ali celo debel, široke stožčaste oblike. Lepo razviti plodovi so precej podobni kalvilu. Sicer ploska, pa vendar lepo razvita rebra se vlečejo namreč od muhe do peclja. Koža je gladka in tenka ter se pozneje pokrije z mastno prevleko. Na drevesu je zelena, potem pa bolj in bolj porumeni. Ko je popolnoma godna, je svetlorumena. Na solnčni strani, zlasti proti peclju rada pordeči. Posejana je z belkastimi ali rjavkastimi pičicami. Meso je belo in precej čvrsto, kiselkastega, osvežujočega okusa, brez vonja.

Zoreti začne januarja, februarja meseca in se ohrani do poletja. V shrambi nič ne vene in prav malo zlahni. Trgati ga moramo kolikor mogoče pozno v oktobru. Ker ima trdo meso, je za obtiske neobčutljivo. Ugodno je tudi to, da se plodovi enakomerno razvijajo, da se trdno drže na drevesu in da z drevesa niso užitni. Jabolčnemu zavijaču ugajajo, zato je včasih precej črvivih plodov.

Boikovo jabolko je posebno priporočeno za travniške, poljske in obcestne nasade po mrzlejših krajih in legah. Ker je za trgovino prav primerno, je kot nalašč za splošno razširjanje.

Bobovec.

(Slika 18.)

Po naših krajih menda nobeno jabolko ni tako razširjeno kakor bobovec. Zlasti na Štajerskem ga goje v silnih množinah. Ob dobrih letinah pridelajo po več sto vagonov samega bobovca.

Drevo raste prav čvrsto in naravnost kvišku. Cvete pozno in zato malokdaj trpi od spomladanskih mrazov. Sad se dobro drži na drevju ter prenese hude viharje. Za podnebje in lego drevo ni izbirčno, vendar kažejo izkušnje, da ga ni saditi v premrzle kraje in v preveč senčne lege, ker v takih razmerah se sad ne razvije dovolj in nima prave barve. Zemljo hoče imeti vlažno, pa ne mokro. V suhih tleh ni prida niti drevo niti pridelek.

Na ugodnih krajih je bobovec zelo rodovitn. Sicer zarodi nekoliko pozno, zato pa rodi pozneje tem obilneje — najmanj vsako drugo leto.

Plod je enakomerno razvit, valjaste oblike in srednje debel. Ob suhih letinah je precej drobiža. Na drevju je sad neznatn, zelen in zamolklordečkast. Solnčna stran je rdečerižasta. Drevje, ki je prav na solncu, rodi lepo rdeče plodove. V shrambi porumeni in rdeča barva še bolj zagori. Rumenkasto meso je iz početka trdo in kislo, naravnost z drevesa neužitno, toda pozimi, zlasti pa na pomlad je pa prhko in okusno tako, da to jabolko lahko porablamo v namizne svrhe. Godno je februarja, marca in zdrži do poletja. Sad je jako neobčutljiv za prekladanje in prevažanje; baš zato je malokatero jabolko v sadni trgovini tako priljubljeno kakor bobovec. Pa tudi za domačo rabo je izvrstno, ker ima 13 odstotkov sladkorja in samo 0.6 odstotka kisline.

Bobovec je izvrstna sorta za poljsko sadjarstvo. Za obcestne in njivske nasade skoro ni boljše jablane. Radi ga sade povsod tam, kjer se je bati tatvine.

Šampanjska reneta.

(Slika 19.)

Šampanjska reneta je stara sorta, ki je pri nas že davno znana in precej razširjena.

Drevo ima bolj šibko rast. Vrh se ne razvije posebno na široko in raste nekam tršato kvišku. Cvete pozno in cvet ni občutljiv za spomladanske mrazove. Tudi drevo ni občutljivo za zajedalce. Raste v vsakem podnebju in tudi še v slabejših legah. Sad se trdno drži na drevesu, zato je posebno primerno za vetrovne kraje. Bolj pa mu moramo streči s prikladno in rodovitno zemljo. Najmanj ugajajo tej sorti premokra tla, dasi ji tudi presuhe brežine ne prija. V premokri zemlji se loti drevesa rak, v presuhih legah je pa sad droben in zanikaren. Zarodi že mlado in je vobče prav rodovitno, ako mu ugaja mesto, kjer raste.

Plod je srednje debel in ploščat. Na drevesu je zelen. Šele, ko je goden, porumeni. Na solnčni strani je nekoliko rdečkasto

nadahnjen. Belo meso je iz početka trdo in kislo. Ko pa zmedi, je prhko, sočno in prijetnega okusa. Šampanjsko reneto prištevamo k najpoznejšim in najtrpežnejšim zimskim jabolkom, kajti malo jih je, ki bi se v tem oziru mogla kosati z njo. Godna je šele marca meseca pa traja do srede, v dobri shrambi celo do konca poletja. V kakem temnem kotu pozabljena počaka še druge zime, ne da bi zgnila. Najbolj sočne in okusne so pa od februarja do maja. V shrambi skoro nič ne zvene. Izmed vseh jabolčnih sort se najmanj usuši — v 7 do 8 mesecih komaj za 4—5 odstotkov. Šampanjska reneta je dobro namizno jabolko, ki ima 12 odstotkov sladkorja in 0·8 odstotka kisline. V sadni kupčiji je zaradi lepe zunanosti in še bolj zaradi velike trpežnosti jako priljubljena.

Ker je sad z drevesa neužiten in tudi sicer nima zapeljive zunanosti, je varna pred tatovi in kaj primerna za poljske nasade.

Jonathan.

(Slika 20.)

Jonathan (reci: Jonatan!) je novejša ameriška sorta, krasne zunanosti in prvovrstnega okusa. Posebno je razširjena po Ogrskem, od koder so jo zanesli v Prekmurje. Tudi po nekaterih drugih krajih Slovenije imajo že cepljeno. Tu in tam so dobili tudi že nekaj pridelka. Po opisu iz Ogrske in Nemčije skoro ni dvoma, da bi se ta sorta tudi pri nas ne obnesla, ako bi jo sadili v ugodne lege.

Drevo raste pokonci in dovolj krepko. Vrh se nikdar ne razraste na široko, ampak se drži bolj skromnih mej. Ko začne drevo roditi, rast odneha in se vrh pobesi. Drevo je zdravo in neobčutljivo za podnebje. Pač pa se mu hoče solnčne tople lege, ki nudi njemu in sadju čimveč toplote in dovolj ostre solnčne svetlobe. Južna, jugovzhodna in jugozapadna zavetna lega s primerno zemljo mu ugajajo najbolj. V nižavah se slabo sponaša in ga napada rada plesen. V lahki, topli zemlji se počuti mnogo bolje nego v težki, mrzli ilovici. Presuha tla mu seveda tudi ne ugajajo.

Prve plodove obrodi Jonathan že drugo ali tretje leto, ko je posajen na stalno mesto; od 5. ali 6. leta dalje pa je ob zadostni oskrbi in primernem gnojenju vsako leto poln najlepših plodov.

Plod je srednje debel, podolgaste, nekoliko enostransko razvite oblike. Izbranih sadov gre 6 do 9 na 1 kg. Poleti je sad zelen, septembra pa porumeni, solnčna stran pa živo pordeči. Ako je september lep, solnčen, je skoro ves sad krasno rdeč. Goden je decembra do januarja. Srednje debeli, rdeči, čvrsti plodovi s starejših dreves počakajo do julija, ne da bi kaj trpela zunanost in

okus. Meso je rumenkastobelo, čvrsto, sočno, sladkokiselkastega, izvrstnega okusa. Sad se čvrsto drži na drevesu. Tudi za prevažanje ni občutljiv.

Jonathana smo sprejeli v izbor za poizkušnjo. Do tega nas je nagnila krasna barva in prvovrstni okus plodov in izredna rodovitnost. Zlasti barva plodov je važna, ker imamo tako malo jabolk z rdečo barvo, ki je vsaj za nekatere pokrajine tolike važnosti. Kakor že sedaj vse kaže, se bodo naše nade uresničile povsod, kjer bodo sadili to sorto v prikladne lege in ji primerno stregli.

II. Hruške.

Splošne pripomnje.

Žlahtne hruške niti izdaleka niso pri nas tako razširjene kakor jablane, ker jim naše podnebje vobče ni posebno prikladno in ker pridelek nima tiste gospodarske važnosti kakor jabolka.

Žlahtni hruški prija toplo in bolj suho podnebje, zato se tudi v višjih, solnčnih pa zavetnih legah bolje počuti nego v nižavah. Ker ima že od narave nagnjenje, da se razvijajo korenine bolj v globino nego v širino, je še posebno občutljiva za podtalno mokroto. Najbolje uspeva v globoki, lahki, topli, rodovitni zemlji, kjer korenine nikdar ne dosežejo podtalnice. Na plitvinah in v težki, mrzli ilovici se hruške slabo sponašajo.

Tudi rast hruške je drugačna nego jablane. Pri hruški opazujemo, da stremljevi vejevje bolj kvišku in da se deblo podaljšuje v srčno vejo. Odtod lepa piramidasta rast.

V visokodebelni obliki in na planem uspevajo pri nas le poletne in jesenske navadnejše žlahtne sorte. Kar je pa prav žlahtnih hrušek z debelimi plodovi, zlasti zimskih, pa večinoma ne uspevajo na visokem deblu. Sponašajo se le kot pritlikavci, pozne zimske sorte le ob solnčnih stenah. Najlepše in najokusnejše žlahtne hruške zrastejo na pritlikavcih in špalirjih.

Hruška je kakor nalašč ustvarjena za pritlične oblike in je v tem oziru izmed vseh sadnih plemen najbolj hvaležna in popolnoma zanesljiva. Za visokodebelno drevje cepimo tudi žlahtne hruške na divjak. Za pritlično drevje je pa kutina izvrstna podlaga, žal, da nekatere žlahtne hruške na kutini ne rastejo.

Kakor že omenjeno, so žlahtne hruške v gospodarskem oziru daleč za jabolki, ker so razmeroma malo trpežne in tudi njih poraba je proti jabolkom jako omejena. Pridelovanje se dobro izplača v okolici večjih mest in obrtnih krajev, kjer jih lahko sveže prodamo.

Kjer žlahtne hruške dobro rode, bi se izplačalo tudi razpošiljanje v mesta in na večja tržišča, kjer namiznih hrušek navadno primanjkuje.

Tudi žlahtnih hrušek je nešteto sort. Izbira je tu skoro še težavnejša nego pri jabolkih.

V trinajstih sortah, opisanih v tem izboru, je pa izbira lahka. Te rastejo povsod, če jim odberemo le primerno lego in zemljo. Večina teh rodi tudi na visokem deblu in na planem normalno razvite plodove. Le v najneugodnejšem podnebju je bolje, da gojimo vsaj nekatere debeloplodne sorte v pritličnih oblikah in v najboljših legah. Ob solnčnih stenah pa izvrstno uspevajo razen teh še mnogoštevilne druge žlahtne sorte, ki v tem izboru niso omenjene.

Večjega gospodarskega pomena so za naše razmere hruške moštнице, ker njih pridelek uporabljamo za napravo sadjevca. Ugodno je tudi to, da so moštнице jako skromne glede podnebja, lege in zemlje. Rastejo povsod brez posebne strežbe. V najmrzlejših krajih in v visokih legah, kjer ne uspeva skoro nobeno drugo sadno drevo, dajejo moštнице razmeroma dober pridelek. Nobeno sadno drevo ne doživi tolike starosti kakor hruške moštнице.

a) Poletne žlahtne hruške.

Zelena magdalenka.

Ta hruška, ki ji pravijo ponekod tudi jakopovka, je po naših krajih že precej razširjena.

Drevo raste dovolj krepko, naredi pa bolj majhen vrh z redkimi vejami, ki se rade na gosto obrastejo s kratkim rodnim lesom. Skromna je ta hruška v vsakem oziru, pa tudi zdrava. Najbolje se sponaša na lahki, kompostni zemlji. Mokra, mrzla tla ji ne ugajajo. Cvete zelo rano, pa vendar v cvetu ni občutljiva. Zarodi prav kmalu in je sploh zelo rodovitna in hvaležna za prostor, ki ga zavzema. Primerna je samo za visokodebelno drevesno obliko, cepljena na divjak.

Plod je droben, zelen, malo podolgaste oblike. Na 1 kg gre 10—15 plodov. Ob dolgem peclju in ob muhi je nekoliko rjasta, sicer pa vsa zelena, brez sledu kake rdečice. Ko pozori, je rumena in prijetne vonjave. Meso je rumenkastobelo, sočno, sladkokiselkastega okusa in precej raztopno. Vobče zori v drugi polovici julija, v prav toplih legah in ugodnih letih še prej. Potrgati jo moramo nekaj dni prej, preden na drevesu porumeni in odpade. Potem

počaka teden dni in je tudi bolj sočna in okusnejša, nego če bi pustili, da bi se zgodila že na drevesu.

Kako drevo zelene magdalenke naj bi imela vsaka hiša, ker so baš rane hruške tako zaželene. Ako bi jih bilo čez domačo potrebo, jih vedno lahko in dobro prodamo.

Klappovka.

(Slika 21.)

Klappovka je poleg williamovke najdebelejša, najlepša in najboljša izmed ranih hrušek.

Drevo dobro raste in razvije, iz početka pokonci stremeč, prav redko vejevje. Pozneje pa se veje rade pobesijo. Listje ima gladko in se sveti, kakor bi bilo polikano. Tudi mladje ima značilno rjavordečo barvo ter je posuto z belimi pikami. Cvete prav pozno, zato cvet malokdaj pozebe. Zarodi kmalu in je razmeroma rodovitna, zlasti ako ji ugajata lega in zemlja. V tem oziru pa je klappovka nekoliko izbirčna in občutljiva. Dobro uspeva le v zavetnih, toplih legah in v rodovitni, ne presuhi zemlji. Navadno jo cepimo na divjak, ker na kutini ne raste povsod. V dobrih razmerah je primerna za visokodebelno obliko. Po vrtovih bi bili pa prikladnejši pritlikavci. Še celo ob severnih stenah izvrstno raste in rada rodi.

Plod je debel, krasno barvan in lepe hruškove oblike. Na 1 kg gre 5—7 plodov. Gladka koža je na drevesu zelena, samo na solnčni strani zamolklordeča in po dolgem živordeče pasasta. Ves plod je gosto posut z zelenimi pikami. Godna porumeni in riže na solnčni strani bolj živo zarde. Kratek pecelj je raven in debel. Meso je belo, zelo sočno, popolnoma raztopno in jako prijetnega okusa. Zori v prvi polovici avgusta. Ako jo potrgamo, preden začne na drevesu rumeneti, ko je še trda, se drži na hladnem teden dni ali še dalje.

Klappovka je izvrstna tržna hruška, ker takrat, ko zori, ni še drugih tako lepih in dobrih hrušek. Če jo potrgamo o pravem času (ko je sicer zrela, pa še ne godna), je tudi za daljši prevoz sposobna, ako je pravilno vložena.

Williamovka.

(Slika 22.)

Williamovka (reci: viljamovka!) je po vsem svetu znana hruška odličnih lastnosti. Težko, da bi gojili kako hruško v tolikem številu kakor williamovko. Zlasti Američani jo čislajo čez vse druge.

Drevo ima jako značilno, tršato, pokončno rast. Cvete sicer precej rano, toda je v cvetu izredno trdno. Tudi v legi in zemlji

ta hruška ni izbirčna. Da ima le nekoliko zavetja in količkaj rodovitno zemljo, pa raste in obilo rodi. Zarodi prav mlada in je tako rodovitna kakor malokatera druga sorta. Primerna je za visokodebelno in pritlično drevo. Navadno jo cepimo le na divjak, ker na kutini raste bolj zanikarno. Toda na kutini cepljena drevesa rode mnogo debelejše in lepše plodove, zlasti ako raste kot špalir ob zidu. Nad vse primerna je za precepljenje starejših hruškovih dreves.

Plod je debel, v prav ugodnih razmerah (z drevja ob zidu) zelo debel (na 1 kg gre 4—7 plodov), žmulaste, nepravilne, podolgate oblike. Z rjavimi pikami posejana gladka koža je na drevesu zelena, ko pa je plod goden, porumeni. Ob peclju in muhi je včasih nekoliko rjast. Meso je rumenkastobelo, zelo sočno in popolnoma raztopno ter posebno dobrega, dišavnega okusa. Zrel je sredi do konca avgusta. Potrgati ga morama takoj, ko začne rumeneti, vsekakor pa prej, preden je popolnoma goden. O pravem času potrgan počaka dva do tri tedne, ako ga pa trgamo šele potem, ko na drevesu zmeči, je moknat.

Williamovka je žlahtna hruška, vredna vsega priporočila. Prištevamo jo po vsej pravici k najboljšim poznim poletnim hruškam, ki jih vedno lahko in dobro prodamo.

b) Rane jesenske žlahtne hruške.

Amanliška.

(Slika 23.)

Amanliška je žlahtna hruška izrednih lastnosti, ki je pa pri nas še manj razširjena nego williamovka, dasi je vredna, da bi jo gojili prav povsod.

Drevo raste izredno močno in zdravo, ima pa to slabo lastnost, da se veje na vse strani vijejo in pobešajo. Zato je treba mlada drevesa obrezavati, da se vrh pravilno razvije. Na kutini raste prav tako bujno kakor na divjaku. Cvete srednje rano in ni prav nič občutljiva za mraz. Plodovi se tudi v viharnih legah čudovito dobro drže na drevju. Amanliška maslenka je čudo rodovitna hruška. V mladosti, dokler bujno raste, res ne zarodi tako hitro, ko se pa užene, rodi skoro brez presledka, ne da bi zaradi tega kaj pešala. Ker ne pozna nikake bolezni in je skrajno skromna za zemljo, podnebje in lego, je ne moremo dovolj priporočati.

Plod je srednje debel, včasih debel, lepe, pravilne, bolj trebušate hruškove oblike. Na drevesu je koža zelena. Šele potem,

ko je plod uležan, neznatno porumeni. Včasih so plodovi popolnoma gladki, včasih pa deloma ali pa tudi čez in čez rjasti. Meso je belo, sočno, raztopno in sladkega okusa brez vonjave. Na mokrih tleh je rada precej vodena. Zori septembra in se godi le nekaj dni, potem pa prav kmalu mine. Trgati je ne smemo prerano, vendar pa prej nego na drevesu porumeni. Izvrstna je tudi za sušenje.

Ta hruška bi ne smela manjkati na nobenem vrtu. Tudi na kutini cepljena se razvije v precej obširno drevo.

Avranška.

(Slika 24.)

Avranška je zelo stara sorta, ki se je povsod priljubila in je tudi pri nas izmed vseh žlahtnih hrušek najbolj znana in razširjena.

Drevo ima prav značilno pokončno rast z ravnimi poganjki. Ves vrh se razvije le bolj v višavo, pa malo na širjavo. Vejevje se samo od sebe rado obraste s kratkim rodnim lesom. Cvete rano, pa ni občutljivo v cvetju. Tudi za lego in zemljo ni izbirčno. Pač pa je precej občutljivo za škrlup. Raste in rodi povsod, kjer sploh uspevajo hruške, da le zemlja ni presuha. Zarodi prav kmalu in je vseskozi izredno rodovitno. Kot visokodebelno drevo se sponaša prav dobro. Posebno primerna pa je avranška za razne pritlične oblike. Toda na kutini raste jako počasi in skromno in le v dobri, obdelani zemlji. Za večje oblike jo je treba cepiti na divjak ali pa na pastorjevko, ki je cepljena na kutino.

Plod je srednje debel, v ugodnih razmerah debel (na 1 kg gre 5—7 plodov), podolgaste, jajčaste ali stožčaste oblike. Koža je na drevesu zelena. Ko dozori, porumeni, solnčna stran pa zamolklo pordeči tem bolj, čim bolj solnčni žarki obsevajo drevo. Pri peclju in okrog muhe je nekoliko rjasta. Ves plod je posut z značilnimi rjavkastimi pikami, ki so obdane od bledejših kolobarčkov. Meso je rumenkastobelo, popolnoma raztopno, jako sočno in zelo prijetnega, sladkega okusa. Prvi plodovi so godni že sredi septembra, potem pa se godi skoro ves oktober. Trgati jo moramo takoj, ko začne rumeneti, vsekakor pa prej, preden je godna na drevesu.

Hardyjevka ali Gellertovka.

(Slika 25.)

Hardyjevka ali Hardyjeva maslenka — imenovana tudi Gellertovka — je manj razširjena in manj znana nego avranška, pa je istotako izvrstna žlahtna namizna hruška.

Drevo ima jako močno, pokončno rast. Vrhovi silijo le navzgor in prav malo na širjavo, ker se vejevje le nerado razrašča. Po tej čudni rasti je gellertovko lahko spoznati. Tudi listi so značilno zaviti. Cvete precej rano pa dolgo. Spomladni mrazovi ji ne škodujejo izlepa. Uspeva tudi v mrzlejših krajih in v neugodnih legah, zemljo pa hoče imeti bolj vlažno. Na suhih tleh se slabo sponaša. Za bolezní je neobčutljiva. Mlado drevje te sorte je treba obrezovati, da vzgojimo kolikor toliko pravi len vrh. V mladosti ne obrodi rada. Šele potem, ko se razraste in jo nehamo obrezovati, je bolj rodovitna, vendar pa nikdar tako, da bi zaradi rodovitnosti pešala. Primerna je za visokodebelno in pritlično obliko. Na kutini dobro uspeva.

Plod je srednje debel, včasih debel (na 1 kg gre 6—8 plodov), jako značilne, proti muhi trebušate, proti peclju pa topo zaokrožene oblike. Koža je raskava, zamolklo rumenkastozelena, čez in čez posuta z drobnimi pičicami in rjasto nadahnjena. Pecelj je kratek, debel in na stran pomaknjen. Meso je rumenkastobelo, raztopno, zelo sočno in prvovrstnega osvežujočega, prijetnega okusa. Zori v drugi polovici septembra in počaka kvečjemu dva tedna. Ko plodovi zarumene, so godni.

c) Pozne jesenske žlahtne hruške.

Charneuska.

(Slika 26.)

Charneuska (reci: šarneška!) je v naših krajih še manj znana nego prejšnje tri, spada pa med najboljše oktobrske hruške, zato jo po drugih pokrajinah goje v veliki množini.

Drevo ima jako močno, navpično rast. Zato sili tudi vrh le kvišku brez močnih stranskih vej. Iz starega lesa rada poganja nove mladike, zlasti po vejah, ki so se radi teže plodov pobesile. Vobče velja charneuska za skromno in neobčutljivo sorto, le presuha in pusta tla ji ne ugajajo. Rodi redno in obilo. Plodovi se trdno drže na drevju. Cepiti jo moramo na divjak, ker na kutini ne uspeva dobro. Za visokodebelno obliko je najbolj pripravna, pa tudi kot pritlikavec je jako hvaležna.

Plod je srednjedebel, lepo enakomerno razvit, proti dolgemu peclju in proti muhi zašiljen. Tanka koža je zelenkastorumena ali rjavkasta. Popolnoma zreli plodovi so skoro citronastorumeni. Na solnčni strani so prevlečeni z rdečimi prameni in čez in čez posuti z rjastimi, zeleno obrobljenimi pikami. Ob peclju in muhi je

navadno nekoliko rjasta. Rumenkastobelo meso je sočno, raztopno, zelo sladkega vinskega okusa. V toplih legah je posebno dišavno. Trgati jo moramo, preden se zgodi na drevesu, potem počaka tudi nekaj tednov. Ako pa prezori na drevesu, kmalu mine in rada gnije.

Charneuska je vredna, da bi jo pogosteje gojili tudi v naših krajih.

Boskovka.

(Slika 27.)

Boskovka (Boskova steklenka) je pri nas precej razširjena, zlasti po Gorenjskem. Žal, da je še marsikje drugod ne poznajo, dasi je malo hrušek, ki bi bile tako hvaležne kakor baš ta.

Drevo raste v mladosti dosti močno, vendar pa ni nikoli posebno veliko. Veje štrle na vse strani in se pozneje pobesijo. Cvete rano, pa kljub temu ne pozebe rada. Tudi uspeva povsod, ker ni izbirčna niti za lego niti za zemljo, le premokra tla ji ne ugajajo. Za boleznimi je neobčutljiva. Zarodi bolj pozno, potem pa rodi prav redno tako, da je malokatero leto brez ploda. Primerna je ta sorta le bolj za visokodebelno obliko. Na kutini ne raste. Za pritlične oblike jo je treba cepiti na pastorjevko, ki raste na kutini, ali pa naravnost na divjak.

Plod je debel, v dobrih legah in zemlji zelo debel (na kg gre 6—8 plodov) in značilne, proti muhi trebušate, proti peclju pa na dolgo pretegnjene, koničaste, steklenici podobne oblike (odtod tudi Boskova steklenka). Koža je gladka ter čez in čez prevlečena z rjavino, ki je na drevesu sivkasta, pozneje pa, ko pozori, temnejša. Pecelj je dolg, tanek in zakrivljen. Meso je rumenkastobelo, popolnoma raztopno, jako sočno, izvrstnega, sladkega okusa s primerno kislino. V mokrotnih in mrzlih legah je meso včasih zagatno in ne popolnoma raztopno. Trgati jo moramo proti koncu septembra. Godna je oktobra in novembra. V slabih shrambah izgubi sočnost in postane moknata. V trgovini ima veliko veljavo. Za prevažanje je neobčutljiva.

Blumenbachovka.

(Slika 28.)

Blumenbachovka (reci: blumenbahovka!) ali Blumenbachova maslenka, je razširjena ponekod po Štajerskem, kjer so prav zadovoljni z njo.

Drevo raste močno in naredi precejšnji vrh z dolgimi, redkimi vejami, ki se v starosti zaradi velike rodovitnosti rade pobesijo. Starejša drevesa te sorte je treba zaradi tega pomladiti.

Cvete srednje rano in dolgo. V cvetju je neobčutljiva. Tudi glede lege in zemlje je dosti skromna. Vendar moramo omeniti, da v težki, mrzli zemlji rodi le droben, neokusen sad in da drevo rado boleha. Najbolje mu ugaja topla, peščena zemlja, ki pa mora biti dovolj vlažna. Zarodi kmalu in je vseskozi zelo rodovitna. Blumenbachovka je primerna za visokodebelno drevesno obliko. Za pritlikavce je navadno ne uporabljajo, ker se plodovi dovoljno razvijajo tudi na visokodebelnem drevesu. Na kutini pa ne raste prav dobro.

Plod je debel, večkrat prav debel (na kg gre 5—7 plodov), zvonaste, proti peclju nekoliko prežete, pravilno razvite oblike. Pecelj je srednje dolg in debel. Koža je nekoliko raskava, zelenkastorumena, na godnem plodu bledorumena in posuta z drobnimi rjavimi pičicami. Ob peclju in muhi, pa tudi tu in tam po plodu je rjasta. Meso je belkastorumeno, sočno, raztopno in osvežujočega okusa. Nekoliko je podobno po okusu williamovki. Na drevesu zori konec septembra ali v začetku oktobra. Godi se oktobra, novembra. V severnih krajih počaka celo do decembra.

č) Zimske žlahtne hruške.

Za zimske hruške je naše podnebje vobče premrzlo in poletje prekratko. Te hruške potrebujejo, da plodovi dorastejo in popolnoma dozore, daljšo poletno dobo, nego jo imamo pri nas, ko v začetku maja odcveto, septembra pa je že hladno, da rast preneha, preden so popolnoma dozorele. Poleg tega je pa večina žlahtnih zimskih hrušek precej izbirčna za zemljo in občutljiva za škrlup, ki se posebno v našem mokrem podnebju tako širi in uničuje drevje in sadje. Vendar pa kljub tem neugodnostim nekaj dosežemo, ako vpoštevamo, da imamo tudi v Sloveniji nekatere, zlasti vinorodne pokrajine z razmeroma milim podnebjem in tudi v hladnejših pokrajinah tople in zavetne lege z dobro zemljo, kakršna prija zimskim hruškam. Potem imamo ob stenah naših hiš in gospodarskih poslopij izvrstne prostore za zimske hruške. Ti prostori so tako ugodni, da lahko gojimo najžlahtnejše in najobčutljivejše sorte, ki bi na planem nikakor ne uspevale. Končno moramo tudi vpoštevati, da niso vse zimske hruške enako izbirčne in občutljive. Imamo nekatere, ki so razmeroma skromne in pri nas tudi na planem na visokodebelnem drevesu obrode in dozore, zlasti ako jim odberemo primerno lego in dobro zemljo in ako vreme le ni preveč neugodno.

Clairgeau.

(Slika 29.)

Clairgeau (reci: kleržô!) prištevamo k najlepšim hruškam, kajti njena zunanost je vprav sijajna, zlasti ako raste drevo v solnčni in topli legi.

Drevo ima jako šibko rast. Poganjki so kratki in tršati. Vejevje se ne razrašča, ampak sili le na kvišku in dela ozek, metlast vrh. Tako čudne, naravnost navpične rasti nima nobena druga sorta. Veje se prav radi obrastejo s kratkim rodnim lesom. Cvete precej rano, vendar pa je cvet dosti neobčutljiv za pozebo. Drevo sicer nima posebnih zahtev, vendar pa izkušnje uče, da ga sadimo le v dobro zemljo in zavetne tople lege. Zarodi takoj mlado in je potem redno in zelo plodovitno. Cvetni brsti se razvijejo celo na enoletnih mladikah.

Clairgeau je primerna le bolj za pritlične oblike. Na kutini ne raste. Zato jo cepimo vobče le na divjak ali pa na pastorjevko, ki je cepljena na kutino. Tudi za precepljanje drugih sort je zelo primerna.

Plod je debel, večkrat prav debel (na kg gre 4—6 plodov), podolgaste, nekoliko postrani razvite, stekleničaste oblike. Ko dozoreva na drevesu, je umazano zelena, na solnčni strani pa sijajno živo pordeči. Rjaste pičice in tanke rjaste meglice pokrivajo skoro ves plod, kar še posebno poživlja lepo zunanost. Pecelj je kratek, debel in potisnjen na stran. Včasih ga mesnat izrastek odrine pravokotno na stran. Meso je belo, raztopno, sočno in prijetnega, sladkega okusa. V slabih legah in ob neugodnih letih pa je le napol raztopno in slabejšega okusa. Plod zori od srede oktobra dalje in počaka včasih skoro do božiča. Na trgu ga vedno lahko in dobro prodamo. Ko je goden, ni za prevažanje.

Pastorjevka.

(Slika 50.)

Pastorjevka je zimska hruška, ki je pri nas že davno znana in precej razširjena. Res, da po okusu ni prvovrstna, a je zato tem bolj zanesljiva.

Drevo raste jako močno in naredi visok, razraščen vrh z visečimi vejami, ki so na gosto obraščene s kratkimi rodnimi brstiči. Cvete rano. Cvet ni občutljiv. Za dobro uspevanje hoče imeti zavetno lego z rodovitno, vlažno zemljo. Zarodi prav kmalu in je zelo rodovitna. Vobče jo bomo gojili v visokodebelni obliki

na planem. Pa tudi kot pritlično drevo je hvaležna. Za špalir bomo izbrali pa žlahtnejše sorte. Za pritlično drevje mora biti cepljena na kutino, na kateri izmed vseh hrušek najbolj uspeva.

Plod je debel ali zelo debel (na kg gre 3—6 plodov) podolgate, nekoliko enostranske oblike. Koža je belkastozelena ali zelenkastorumena, na solnčni strani zamolklordeče nadahnjena. Pri mnogih plodovih se vleče od peclja do muhe plitva brazda ali rjava črta. Pecelj je dolg, zakrivljen in na stran potisnjen. Rumenkastobelo meso je bolj debelo zrnato, napol raztopno pa sočno. Plodovi iz ugodnih leg in dobrih letin so dovolj sladki in dobrega okusa, dasi ne baš prvovrstni. Zori včasih že konec oktobra, navadno pa novembra in počaka v hladni shrambi do januarja. Trgati jo moramo kolikor mogoče pozno.

Pastorjevka je dobra tržna sorta, ker je neobčutljiva za dolgo prevažanje.

Fulvija.

To hruško je pri nas prvi priporočil rajni dr. Catti, ki jo je 20 let gojil z najboljšim uspehom v Begunjah na Gorenjskem, in razdal mnogo cepičev širom Slovenije. Iz svoje mnogoletne skušnje se je prepričal, da je fulvija zanesljivejša in boljša zimska hruška nego marsikatera druga, ki so jo do sedaj priporočali.

Drevo raste srednje močno pa ne posebno lepo, ker se vejevje razvija neenakomerno. Zato moramo mlado drevje obrezovati, da izravnamo neprimerno rast. Listi so svetlozeleni in precej neobčutljivi za škrlup. Cvete zelo pozno, vsaj teden dni pozneje nego druge hruške. Cvetni pecelj je jako kratek, tako da je cvet nekako skrit v brstečem listju. To ga obvaruje pozebe. Glede rodovitnosti ji ni kaj očitati. Sad se trdno drži in se tudi na visokodebelnem drevesu popolnoma razvije.

Plod je srednje debel, stekleničaste oblike, ki pa ni stanoovitna. Dobe se tudi valjasti in okrogli plodovi. Ko je zrela, je zlatorumena, na solnčni strani zagorelo rdeča, ob muhi rjasta. Dolg in tenak pecelj je potisnjen na stran. Meso je rumenkasto, zelo sočno, sladko in vonjivo. Nekoliko spominja na Boskovko. Zori v začetku oktobra, godna pa je sredi novembra in traja v dobri shrambi do božiča.

Fulvija je žlahtna zimska hruška, ki uspeva tudi na planem in kot visokodebelno drevo. Ker je takih hrušek le malo, je vredna, da bi jo bolj razširili in vpeljali zlasti v ugodnejšem podnebju in toplejših legah.

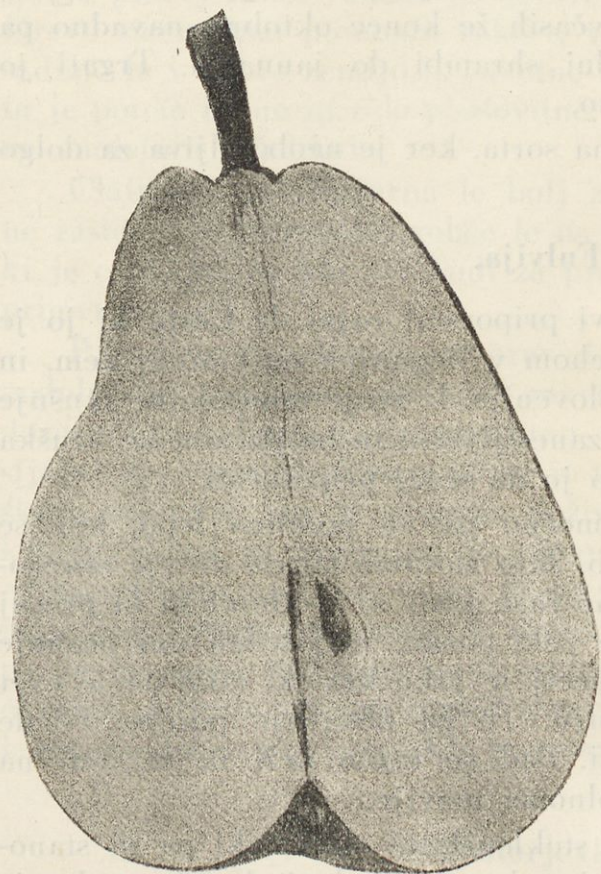
Drouardovka.

Drouardovka (reci: druardovka!) je pri nas še malo znana zimska hruška jako dobrih lastnosti. Kolikor toliko je preizkušena po Gorenjskem in v Ljubljani, kjer se je prav dobro obnesla.

Drevo krepko raste in naredi enakomerno razvit vrh. Cvete pozno in dolgo, zato v cvetu ne pozebe izlepa. Za podnebje ni izbirčna in uspeva tudi v mrzlejših krajih, pač pa ima rada toplo, peščeno zemljo in zavetne lege. Jako je zdrava in odporna. Zarodi precej mlada in rodi potem obilo in redno. Za visoko deblo ta

sorta ni kaj primerna, ker rodi predebel sad. Ugajajo ji pa vsakovrstne pritlične oblike bodisi na planem ali pa ob stenah. Na kutini razmeroma dobro raste. Za večje oblike je pa divjak vendarle boljši.

Plod je debel in večkrat zelo debel (na kg gre 3—6 plodov), zvonaste, precej pravilne, proti pecelju na kratko in topo zaokrožene oblike. Pecelj je debel, kratek, lesnat in tjiči v jamici. Koža je tanka, svetlozelena ter neenakomerno posuta z drobnimi svetlorjavimi pičicami. Godni plodovi porumene. Meso je belo in vleče nekoliko na rumenkasto, precej razstopno in sočno, sladkega, nekoliko dišavnega okusa. V slabih legah je meso okoli peščišča ka-

Drouardovka v prerezu
(Naravna velikost)

menito. Trgati jo moramo pozno. Godna je decembra in trpežna do januarja. V shrambi je jako občutljiva. Pozimi je ne smemo pretrdo prijemati v tople roke, ker se ji pozna vsak prst. Sicer je pa drouardovka dobra tržna hruška, dasi je za prevažanje precej občutljiva.

Zimskih hrušk je še nešteto sort, toda druge bi utegnile biti manj zanesljive nego našete tri.

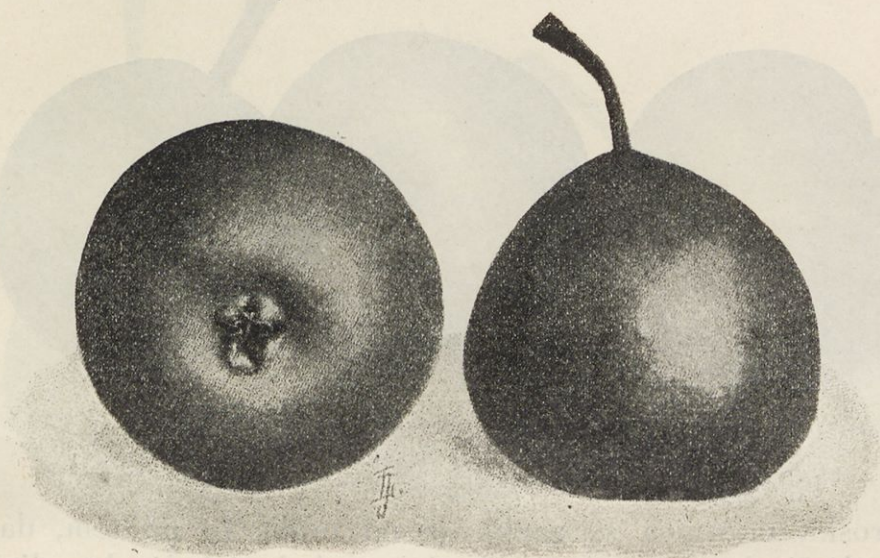
d) Hruške moštnice.

Tepka.

Tepka je od pradavnih časov znana in najbolj razširjena, pristna naša domača moštnica. Vsakdo pozna drevo in njegov plod. Zaradi popolnosti pa naj vendar na kratko opišemo tudi to našo staro znanko.

Drevo raste razmeroma počasi in razvije pravilen okrogel vrh. Listi so celorobi in kosmati. Za škrlup so dokaj občutljivi.

Roditi začne pozno, včasih komaj od 20—25 leta dalje. Pozneje je pa dosti rodovitna. Dočaka starost kakor pri nas nobeno drugo sadno drevo. 100—150 let stare tepke niso tako redke, so pa tudi še starejše.

Tepka

(Iz knjige »Die Mostbirnen«, spisal J. Löschnig)

Glede lege in zemlje je tepka silno skromna. Raste in rodi povsod, po navadi tudi brez vsake strežbe.

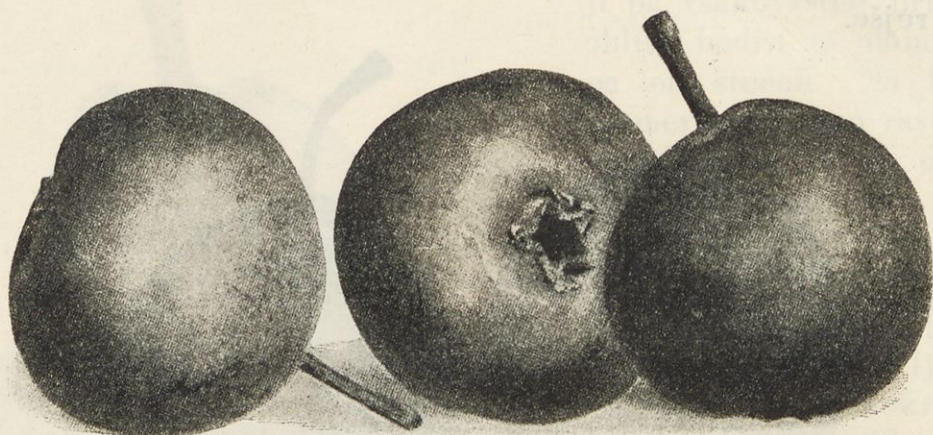
Plod je droban, do srednje debel (15—20 plodov na 1 kg), okrogel, proti peclju naglo zožen. Kožo ima bledozeleno. Zreli plodovi so rumenozelenkasti, na solnčni strani zagoreli ali celo rdeče nadahnjeni. Posuti so z drobnimi pičicami, včasih tudi prepreženi z mrežasto rjavino. Muha je velika in odprta. Rjavi pecelj je bolj kratek, slok in lesnat. Meso je zamolklo belo, debelozrnato, sočno, trpkosladkega okusa. Zori, kakršno je pač podnebje in leto, od srede septembra do začetka oktobra. Zreli plod prav kmalu od znotraj zmeči.

Tepka je naša najboljša moštnica, ker je v kakovosti izdelka ne dosega nobena druga. Zrel, toda še trd plod ima okoli 12 % sladkorja, 0·4—0·5 % kisline in 0·06—0·08 % čreslovine. Tepkovec se rad učisti in je jako stanoviten.

V prejšnjih časih so pri nas tepke sušili za dom in za prodaj. Dandanes jih večinoma predelujejo v pijačo.

Tepki na las podobna je koroška ali štajerska moštnica. Tudi ta je stoletja stara hruška, ki je doma menda na Württemberskem, od koder se je širila na vse strani in udomačila po vsej srednji Evropi. Pri nas nazivajo s tem imenom vinsko moštnico, ki je opisana na str. 40.

Koroška ali štajerska moštnica

(Iz knjige »Die Mostbirnen«, spisal J. Löschnig)

Koroška moštnica se razlikuje od tepke le po tem, da ima drevo bolj širok, piramidast vrh, da so plodovi bolj okrogli in da tiči pecelj v plitvi, pravilni jamici, pa še to ne vselej. Glede drugih lastnosti ploda in drevesa se skoro nič ne razlikuje od tepke.

Črnivka.

Tudi ta hruška je našega domačega izvora, razširjena pa ni tako kakor tepka. Razmnožujejo in goje jo bolj obilo in od nekdaj le v litijskem okraju in po obmejnih občinah sosednjih okrajev.

Drevo raste sicer bolj počasi, vendar pa razvije velik, košat vrh z močnimi, tršatimi vejami. Listi so okroglasti, celorobi in le malo kosmati.

Zarodi prav kmalu in se tudi v tem oziru zelo razlikuje od tepke. Tudi dorasla rodi dosti redno in obilo. Dočaka starost 100 let in še več.

Črnivka je tako skromna kakor tepka, tudi je v vsakem oziru neobčutljiva.

Plod je srednje debelosti (15—20 na 1 kg), okroglast, proti peclju jako šilast. Koža je rumenozelena. Od peclja pa do četrtnine ploda je pokrita z značilno rjavino. Po tem jako očitnem znaku jo je prav lahko spoznati in ločiti od drugih podobnih hrušek. Muha je odprta, pecelj srednje dolg, močan in malo ukrivljen. Meso je zelenkastobelo, zrnato in se kmalu zmeči. Dokler je trda, je trpko-sladka. Medna je užitna. Zori konec septembra. V enem tednu je medna.

Sad navadno predelujejo v sadjevec, ki pa ni tako dober kakor tepkovec. Včasih so jih tudi precej sušili.

Črnivka

(Iz knjige »Die Mostbirnen«, spisal J. Löschmig)

Ozimka.

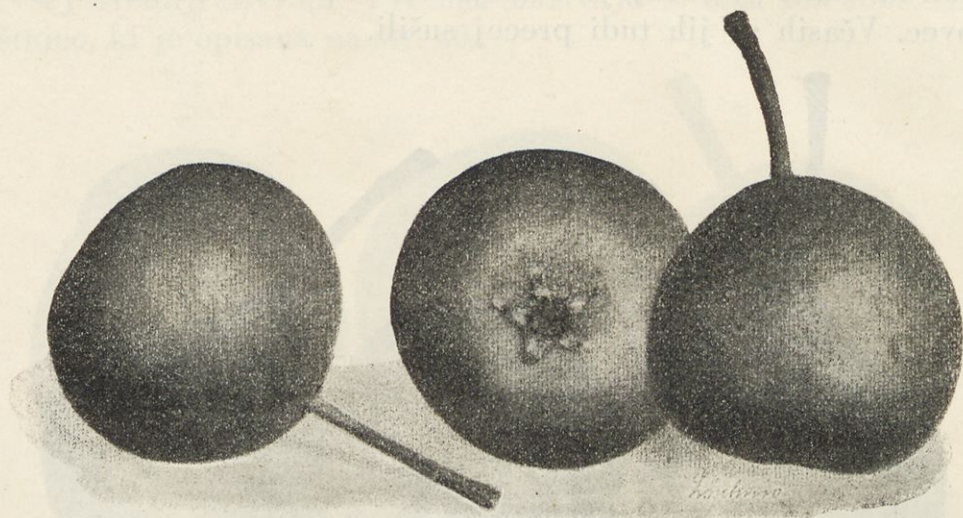
Ozimka je doma na Nižjem Avstrijskem. Od ondod so jo zanesli na Štajersko, kjer je precej razširjena.

Drevo raste čvrsto na kvišku. Vrh je širok, okrogel, stranske veje pobešene. V drevesnici uporabljajo to sorto za vzgojo debel. Listi so zavihani in imajo kovinski lesk. Cvete zgodaj in je neobčutljivo v cvetu.

Zarodi kmalu in je tem rodovitnejše, čim starejše je. Dočakati bi utegnilo 80 let. Sponaša se povsod, le prav mrzla in mokra tla mu ne ugajajo. Primerno je posebno za nasade ob cestah in po polju.

Plod je bolj droben (okoli 25 plodov na 1 kg), ploskokroglaste oblike, proti muhi trebušat. Koža je debela. Zreli plodovi so svetlorumeni, na solnčni strani rdečkasti, včasih tudi progasti, posuti z drobnimi pičicami in ob muhi malo rjasti. Muha je srednje velika in tiči v precej globoki jamici. Kratki pecelj je močan, pri korenu rumen, na koncu bolj debel in rjav. Tiči v plitvi, pravilni jamici. Meso je rumenkastobelo, debeložrnato, sočno, zelo zagatno, sladko. Zori oktobra in se ne zmedi hitro. Dobra je za prevažanje.

Ozimka je prav dobra moštnica. Ima 11 % sladkorja, 0.6 do 0.85 % kisline in 0.05 % čreslovine. Mošt se rad učisti in je stano-viten, dasi precej trpkega okusa.

Ozimka

(Iz knjige »Die Mostbirnen«, spisal J. Löschmig)

Vinska moštnica.

Vinsko moštnico so zanesli k nam s Koroške, kjer je njena domovina. Zato jo Gorenjci imenujejo koroško moštnico, to pa seveda ni pravilno, ker prava koroška ali štajerska moštnica je naši tepki zelo podobna, po vsej srednji Evropi razširjena moštnica, ki je omenjena pri opisu tepke.

Vinska moštnica — Korošci ji pravijo tudi vinica — je splošno znana od l. 1888., ko je bila prvič razstavljena na dunajski sadni razstavi.

Drevo ima krepko, zdravo rast in razvije visok, gost, pravilno razvit vrh. Listi so na spodnji strani malce kosmati, zgoraj pa gladki in svetlozeleni, ob robovih nekoliko napiljeni. Cvete precej rano in kratko dobo. Cvet je nekoliko občutljiv za pozebo. Zarodi kmalu, najkasneje z desetim letom in je potem jako rodovitno. Dočaka

precejšnjo starost. Uspeva v bolj suhi, apneni zemlji, čeprav sicer ni prvovrstna. Mokre in mrzle zemlje ne prenaša. Pravijo, da se pri presajanju nerado prime.

Plod vinske moštnice je debel (10—12 plodov na 1 kg), nekoliko podolgast in proti muhi trebušat. Gladka koža je na drevju svetlozelena, ko pa plod pozori, je zelenkastorumena, posuta z rjavimi pikami. Z rjavino je označena tudi okoli peclja in muhe. Muha je velika in odprta. Precej dolgi, močni, nekoliko ukrivljeni

Vinska moštnica

(Iz knjige »Die Mostbirnen«, spisal J. Löschnig)

pecelj je zelen in tiči malce na strani v plitvi jamici. Debelozrnato meso je rumenkastobelo, zelo sočno, trpkosladkega okusa. Zreli plodovi imajo prijeten vonj. Zori oktobra—novembra. Ker ne zmeči rada, je izvrstna za prevažanje.

Vinska moštnica ima okoli 11—12 % sladkorja, 0.29 % kisline in samo 0.01 % čreslovine. Daje sicer dobro pijačo, ki je pa še boljša, ako primešamo trpkėjših hrušek. Tudi za sušenje je zelo primerna.

III. Črešnje.

Splošne pripomnje.

Prav kakor za jablane tako je Slovenija vobče ugodna za pridelovanje črešenj.

Črešnja ljubi solnčne bregove zmerno toplega podnebja. Tu ima v obilni meri, česar potrebuje: čist zrak in rodovitno, z apnom založeno zemljo. Sicer rastejo črešnje tudi v dolinah in po ravninah, toda ne dosežajo niti izdaleka tistega razmaha in starosti kakor v višavah. V Sloveniji imamo mnogo prav izrazitih leg za črešnje, zlasti v Ljubljanski oblasti. Pa tudi Mariborska oblast prideluje obilo tega sadja, posebno vinorodne pokrajine in Prekmurje. Povsod pa vidimo, da rastejo najboljše črešnje po gričevju in obronkih nizkih pogorij. Kdor zasaja s sadnim drevjem kako pobočje, naj sadi črešnje v najvišjo vrsto.

Črešnja rodi izmed vseh sadnih plemen najbolj redno. Le slabo vreme ob cvetu more oškodovati ali uničiti pridelek. Ker so črešnje na spomlad prvi in težko pričakovani sad, so posebno priljubljene in jih vedno lahko spečamo. Kjer črešnje dobro uspevajo, dajejo najboljši dohodek. V novejšem času tožijo, da pridelovanje črešenj ne donša kaj prida, ker so stroški za obiranje preveliki.

Črešnje gojimo kot visokodebelno drevje. Za pritlične oblike niso primerne.

V Sloveniji goje le navadne sladke črešnje v neštetih zvrsteh in sortah, ki se razlikujejo med seboj po debelosti, obliki, po barvi, sestavi mesa, po okusu, zlasti pa po dobi zorenja. Največ je domačih sort, ki so nastale v sto- in stoletjih z medsebojnim križanjem. Med njimi je mnogo dobrih, priporočila vrednih sort. Še več pa je slabih, zato škoda za prostor, kjer rastejo.

V izbor sprejete sorte so vse priznane dobre. Če bi pa prav povsod uspevale, ne more nihče vedeti, ker se to ne da dognati niti s toliko gotovostjo kakor pri jabolčnih in hruškovih sortah.

Skoro neznane pa so pri nas kisle črešnje ali višnje, ki so v vsakem oziru neprimerno skromnejše nego sladke črešnje. Rastejo in rode leto za letom tudi v najslabejši, suhi zemlji. Po drugih pokrajinah jih goje v velikih množinah, zlasti za razne konserve.

Višnje gojimo le v obliki nizkodebelnega drevesa in grmiča.

Hedelfinška orjaška črešnja.

(Slika 31.)

Ta črešnja je doma na Württemberškem. Pri nas bo najbrže tudi že kje kako drevo, ker jo že davno razmnožujejo vse večje drevesnice.

Drevo raste v mladosti jako močno in na kvišku. Razvije okroglast vrh, ki se šele pozneje, ko se postara, razleze na vse strani in se pobesi. Veje naraščajo kljukasto, zato je vejevje odraslega drevesa vse zverženo. Temnozeleni listi so veliki in ploski. Koža je pepelasta.

Hedelfinška orjaška črešnja ni izbirčna glede zemlje. V ugodnih legah uspeva povsod. V cvetju je zelo neobčutljiva. Zarodi nekoliko pozno, potem pa odškoduje z rednimi in obilnimi pridelki.

Plod je debel, nekoliko podolgaste oblike, na eni strani vzbočen, na drugi pa plosk, da je videti enostransko razvit. Na spodnji strani ima brazdo, ki pordeči, preden je plod popolnoma zrel. Po hrbtu je predeljena s temno črto. Pecelj je dolg in tanek. Dobro zreli plodovi imajo enakomerno rjavordečo barvo, ki vleče na črnikasto in se medlo svetijo. Temnordeče meso je čvrsto, krhko (hrustavka), sladko in vonjavo, od koščice pa ne gre popolnoma. Zori precej pozno junija meseca. Ob deževju rada poka.

Pravijo, da je hedelfinška orjaška črešnja posebno rada črviva, kar precej škoduje njenemu slovesu.

Dunajka.

(Slika 32.)

Dunajka (tudi carska črešnja ali Napoleonova hrustavka) je stara sorta neznanega rodu. Razširjena je po vsej Evropi.

Drevo raste jako krepko in nakvišku. Razvije obširen vrh; vejevje se pozneje rado pobesi. Svetlozeleni veliki podolgasti listi so globoko nazobčani. Cvete precej rano in v cvetu ni občutljivo. Glede zemlje ni izbirčno, ljubi pa zavetne lege. Za mraz ni prav nič občutljivo.

Dunajka je zelo rodovitna, izvrstna tržna črešnja, vredna, da bi jo tudi pri nas razširili.

Plod ima široko ali okroglo srčasto obliko, ki je pri peclju sploskana in od strani stisnjena. Spada k najdebelejšim črešnjam. Rumena ali rdeče nadahnjena marmorirana koža se sveti. Rumeni plodovi so rdeče načrtani, rdeči pa rumeno poškropljeni. Srednje dolgi pecelj je debel in svetlozelen. Meso je belkasto, trdo, dosti sočno. Okroglasta koščica se rada loči od mesa. Zreli plod je sladek in vleče nekoliko na kiselkasto. Ako ga prezgodaj trgamo, se okus ne razvije popolnoma. Zori konec junija. Na drevesu lahko čaka precej dolgo in je za razpošiljanje sposobna. Ob deževnem vremenu rada razpoka.

Debela črna hrustavka.

Več sto let stara črešnja francoskega rodu, razširjena po vsej Evropi. Tudi po naših krajih je že tu in tam znana.

Raste jako krepko in se razvije v veliko obširno drevo s košatim vrhom. Pobešeni listi so temnozeleni, dolgi in široki in dvojno nazobčani. Cvete rano in dolgo. Cvetje ni občutljivo.

Za zemljo ni izbirčna, le prav težka tla ji ne ugajajo. Tudi je rodovitna sorta tako kakor malokatera druga.

Plod je debel, okroglast in zlasti ob peclju topo zaokrožen. Pecelj je kratek, rjavordeč, raven in debel. Koža je temnomodro rdeča, ko je prav zrela, je črnordeča.

Meso je temnordeče, trdo, jako sočno, izvrstnega, sladkega, dišavnega baš prav kislatega okusa. Koščica je drobna, okroglasta.

Zori v začetku julija. Trgati jo moramo, ko je popolnoma zrela. Ob deževju rada razpoka, ko je zrela.

Z ozirom na vsestranske vrline moramo to črešnjo toplo priporočati.

Frommova črnica.

Frommova črnica ali srčika je stara sorta nemškega rodu, razširjena po mnogih deželah srednje Evrope.

Drevo ima prav krepko rast. Poganjki so dolgi in imajo proti vrhu posebno velike, ostro nazobčane liste. Cvete v gostih šopih precej pozno. Zato ji spomladni mrazovi ne morejo izlaska do živega.

Glede zemlje in podnebja ni izbirčna in uspeva povsod, kjer se črešnje sploh dobro sponašajo.

Plod je srednje debel, topo srčaste oblike, nekoliko žmulast, zgoraj plosko zaokrožen. Koža je tanka, pa močna, temnorjava,

svetla. Zreli plodovi so skoro črni, na eni strani (ob šivu) nekoliko rdeče nadahnjeni.

Meso je temnordeče, jako sočno, sladkega, dišavnega okusa. Koščica je trebušata in robata.

Zori srednje rano v juniju. Ob deževju se dobro drži, sicer pa ni primerna za daljši prevoz.

Frommovo črnico prištevamo k najboljšim črešnjam. Sposobna je za vsakovrstno porabo.

Lothovka.

(Slika 33.)

Lothovka (reci: lotovka!) je nad 100 let stara višnja neznanega rodu, dandanes pa znana in razširjena povsod, kjer goje višnje.

Drevo raste v mladosti dovolj krepko. Ko pa začne roditi, rast odneha. Rodi že prav mlado tako obilo, da ga je treba z obrezovanjem krotiti, sicer bi rast popolnoma prenehala. Cvetno brstje požene na zgornjem delu enoletnih poganjkov, zato jih je treba mladim drevesom krajšati, dokler ni drevo razvito. Tudi za cepiče zgornji deli poganjkov niso porabni, ker je ondi večinoma cvetno popje. Tudi starejšemu drevju ne škoduje, ako ga redno obrezujemo.

Cvete pozno in razen tega je cvet jako neobčutljiv za vremenske nezgode. Odtod velika in redna rodovitnost.

Glede zemlje in podnebja je lothovka sicer skromna, vendar pa brez gnojenja ne more uspevati, ne da bi trpela rodovitnost. Tudi apna ji ne sme manjkati. Primerna je za vzgojo naravnih špalirjev ob stenah in uspeva celo v senci.

Plod je razmeroma debel, okroglast, nekoliko potlačen in nekako prežet, kakor bi bil sestavljen iz dveh neenakih delov. Srednje dolgi, močni in svetlozeleni pecelj tiči v okrogli jamici.

Koža je temno rjavordeča. Na prav zrelem plodu še bolj potemni. Dokler plod ni prezrel, se skozi vnanjo temno barvo svetlikajo jasnejše lise.

Meso je mehko, zelo sočno. Sok ima mnogo barvila. Surova Lothovka ni prav užitna, ker je prekisla. Koščica je drobna in se tako trdno drži peclja, da je prav lahko posneti meso z nje, ne da bi se odtrgala od njega. Zori do srede julija meseca.

Sad lothovke uporabljamo za vkuhanje in sokove. Velike množine ga predelujejo v tvornicah. V te svrhe je lothovka tako izvrstna, da je ne prekaša nobena sladka črešnja. Zato jo zlasti v Nemčiji, Franciji in Holandiji gojijo v velikih nasadih in zatrjujejo, da nobena sadna sorta ne daje tolikih in tako rednih dohodkov.

Ostheimska višnja.

Poleg lothovke je ostheimska višnja (reci: osthajmska!) znana povsod, ker je že zelo stara sorta in se v mnogih ozirih odlikuje mimo raznih drugih sort.

Drevo poganja izrastke iz korenin kakor češplja, ki pa niso vedno za rabo. Bolje je, da ga cepimo. Zaradi šibkega vejevja in tankih poganjkov se vrhovi odraslega drevja pobesijo. Najbolje se obnese, ako iztrebimo vrh poleti takoj, ko je sadje obrano. Zarodi takoj mlado drevje in je sploh zelo rodovitno. Raste in rodi povsod in v kakršnikoli drevesni obliki. Vzevete zgodaj in je zato precej v nevarnosti pred pozebo.

Plod je srednje debel, okroglast, proti peclju malo širji, proti pestišču plosko zaokrožen. Pecelj je precej debel, dolg, spodaj debelejši, raven in zelen. Tanka koža se sveti. Zali plodovi so temno rjavordeči. Meso je mehko, zelo sočno, z osvežujočo kislino, prijetnega okusa. Od koničaste, drobne koščice se meso prav rado loči. Zori precej pozno konec junija.

Ostheimska višnja je izvrstna za vkuhanje in soke. Tudi surova je prav izvrstna, ako je popolnoma zrela. Ker je zelo mehka, ni za daljši prevoz.

IV. Slive in češplje.

Splošne pripomnje.

Vse v to pleme spadajoče sadne rastline se razvijejo v majhna drevesa, ki nikdar ne dosežejo višine in obsega stare jablane ali celo hruške. Tudi njih življenje je krajše.

Skupin jih je več. Vsaka ima svoje posebne lastnosti. Pri nas najbolj znana je *n a v a d n a d o m a č a č e š p l j a*. Zlasti sloveče so v tem oziru češplje iz ugodnejšega podnebja in južnih krajev. Imamo pa še več češplji podobnih zvrsti, od katerih je pa nobena ne presega v mesnatosti ploda in v okusu.

Le-sem spada tudi mnogo sort sliv z najrazličnejše debelim in barvanim plodom ter z vsakovrstnimi oblikami in okusi. Sliv je pri nas vpeljanih prav malo. Vobče tudi res nimajo večjega gospodarskega pomena, ker jih razen nekaj izjem, večinoma uživamo le sveže. Pač pa jih je vredno gojiti v bližini mest in drugih tržišč, kjer jih sveže lahko prodamo.

Vse slive hočejo rodovitno, vlažno zemljo, ki pa mora propuščati vodo. V zemlji, kjer voda nima odtoka, in v suhih tleh ne uspevajo. Jako so hvaležne, ako zemljo pod njimi redno gnojimo in obdelujemo.

Za slive je najbolj primerno nizko (do 1-50 m) deblo. Pritlične oblike niso prikladne.

Velikega gospodarskega pomena slive in češplje v Sloveniji nimajo, ker je tega sadja v jugu naše države toliko, da naš pridelek ne hodi v poštev. Gojili jih bomo le toliko, kolikor jih potrebujemo za domačo potrebo.

Zelena renklota.

(Slika 34.)

Ta pri nas žal še malo znana sliva je jako stara in po drugih državah že več sto let vpeljana in zelo čislana. Njena domovina ni znana.

D r e v o je zdrave in čvrste rasti. V vlažni zemlji raste in rodi bolje nego v suhi. Tudi plodovi se lepše razvijejo. Vrh je širok.

Zarodi bolj pozno, vendar je potem rodovitno. Razmnožujejo ga tudi z izrastki iz korenin in pravijo, da je tako drevje bolj rodovitno nego cepljeno.

Plod je srednje debel, skoraj okrogel, zelen, pozneje zelenkastorumen. Na mladem drevju so plodovi temno zeleni. Kjer jih pa trajno obsevajo solnčni žarki, precej zarumene. Na solnčni strani so rdečkasto marogasti, pikasti in zlasti proti peclju prepreženi z mrežasto rjavino. Ves plod je belkasto nadahnjjen. Meso je zelenkastorumeno, trdo, toda jako nežno in dišavno, res sočno in sladko kakor od nobene druge slive. Koščica je drobna. Včasih se ne loči rada od mesa, zlasti če raste drevo v suhi zemlji. Plod zori v začetku septembra.

Zelena renklota je izvrstna sliva, vredna, da bi jo pridelovali v večji množini, ker je porabna za namizni sad, prav tako pa tudi prav izborna za vkuhavanje in za sušenje. Ker ima čvrsto meso, je sposobna tudi za daljši prevoz.

Kirkejeva sliva.

(Slika 55.)

Lepa, zelo debela sliva, ki jo pa pri nas tudi malokdo pozna in goji. Doma je na Angleškem in šele od leta 1840. so jo jeli širiti po drugih evropskih državah.

Drevo ima močno rast. Okrogli vrh je jako na gosto obraščen z velikimi, temnozelenimi listi, ki se na zgornji strani svetijo. Za zemljo niti za podnebje ni izbirčno in rado rodi.

Plod je debel ali celo zelo debel, okrogel ali prav malo podolgast. Krepki pecelj tiči v plitvi, okrogli jamici, ki je večkrat prevlečena z rjavino. Koža je temnomodra in belo nadahnjena ter posuta z gostimi pikami. Tu in tam se pokažejo tudi posamezne rjave lise. Koža se da rada sleči. Zelenkastorumeno meso, pretkano z svetlejšimi žilicami, je čvrsto, zelo sladko, sočno in dišavno. Dolga, ploščata koščica se rada loči od mesa. Zori konec septembra. V deževju ne razpoka izlepa.

Kirkejeva sliva je izvrstna sliva zlasti za trg. Pravijo, da se da tudi dobro sušiti.

Bühlska rana češplja.

(Slika 56.)

Bühlska rana češplja (reci: bilska!) je nad vse hvaležna. Doma je na Badenskem v Nemčiji. Šele konec prejšnjega stoletja je prišla v promet in se je v kratkem razširila po vsej srednji Evropi, koder rastejo slive. Pri nas je tudi že znana. Odkar je

opozoril nanjo gospod Miloš Levstik, je povpraševanje po mladem drevju in cepičih zelo živahno.

D r e v o raste močno in razvije košat, gost vrh. Jako je skromno in izredno rodovitno, vsaj vsako drugo leto je polno, da se kar šibi. V mrzlejših krajih mu je izbrati toplo lego.

V okolici mesta Bühl na Badenskem (izgovori: Bil), po katerem ima sliva ime, raste na tisoče drevja te sorte. Ko zori, pridejo kupci v trumah in celi vlaki gredo dan za dnevom na vse kraje Nemčije.

P l o d je srednje debel, jajčasto okrogel, precej podoben naši domači češplji, samo da je bolj kratek in čez sredino bolj napet. Koža je čvrsta, temnomodra in modrobelo nadahnjena. Le proti peclju je tu in tam kaka rjava pičica ali zvezdica. Meso je rumenkastozeleno, včasih tudi zelenkastobelo, sladko in sočno, samo malce vodeno. Ko je dobro zrelo, je prav okusno in se rado loči od koščice, ki je precej debela in na oba konca zašiljena. Zori od začetka do srede avgusta.

Bühlska rana češplja je izrazito kupčijska sorta, ker zaradi čvrste kože prav dobro prenaša prevažanje in ker zori dva do tri tedne prej nego naša domača češplja. Večinoma jo uživajo svežo, ker za sušenje in razno drugo konserviranje ni tako sposobna kakor naša domača.

Domača češplja.

Kakor tepka tako je tudi češplja najstarejše sadno pleme v naših krajih. Pravijo, da smo jo Slovani prinesli iz svoje prvotne skupne domovine, severne Azije. V Nemčiji je baje znana šele od začetka 18. stoletja. To utegne biti res. Dandanes je razširjena po vsem omikanem svetu. V južnih pokrajinah naše države jo je šteti med najvažnejše kulturne rastline.

Češplja je tako znana, da bi bil vsak opis odveč. Zato smo opustili tudi slikano prilogo. Naj omenimo tu le nekatere njene posebnosti.

Češpljevo drevje raste sicer povsod, toda v toplejših krajih z dobro, vlažno zemljo bolje nego v mrzlejših. Posebno lepe češplje rode po vinorodnih krajih.

Tople vlažne doline so češplji ljubše nego suhe vetrovne višave. V cvetju je zelo občutljiva. Topli južni vetrovi izsuše cvetje tako, da neoplojeno odpade. Odtod pogoste slabe letine.

Češplje razmnožujejo navadno z izrastki, ki poganjajo iz vodoravnih in plitvih korenin starejšega drevja. To bo tudi vzrok, da so naši češpljeniki večinoma pregosti in pomanjkljivi v rodovitnosti. V novejšem času pa jih cepijo kakor drugo sadno drevje. Za

pomlajanje ga ni primernejšega drevja, nego je češplja, ker se zelo rada iznova obraste in temeljito poživi.

Plod je izmed vseh sliv najboljše kakovosti. Skoro vse druge slive so večinoma bolj ali manj vodene, češplja je pa mesnata. Rumeno, v dobrih legah in letih zlatorumeno meso je namreč čvrsto, vendar pa sočno, sladkega, posebno prijetnega okusa. Zaradi teh izrednih lastnosti je češplja tako vsestransko porabna kakor noben drug sad. Kako dobre so zrele češplje surove, kako izvrstne so suhe, kako izborna je češpljeva mezga ali marmelada, ki jo imenujejo Srbi pekmez, Čehi povidlí, kako okusne so vkuhane, cele ali olupljene in v kakih čislih je prava slivovka, je znano vsaj tistim, ki jo radi včasih malo posrkajo. Obžalovati pa je, da baš v Sloveniji večino češpljevega pridelka uporabljajo za žgano pijačo, ki je bolj v škodo nego v korist. Da prenese češplja brez škode tudi prevoz v daljne kraje, vidimo vsako jesen pri češpljah, ki jih vozijo k nam iz Bosne in celo iz najbolj oddaljenih krajev Srbije.

Češplja ima tudi to dobro lastnost, da se na drevesu ne pokvari izlepa. Še tedne potem, ko je zrela, visi na drevju in je čimdalje slajša. Ko je od peclja proti sredini že vsa vela, pa še ne gnije. Le dolgotrajno deževje ji škoduje, ker potem naposled vendarle razpoka. Potrgana pa ne počaka dolgo, razen če jo prav natanko razgrnemo na suhem zračnem prostoru. Na kupih pa rada gnije.

Češpljevega drevja imamo pri nas dovolj za domačo potrebo. V trgovini pa mi ne moremo tekmovati z jugom, ker ima boljše prilike za ta pridelek, ki ga zraste tam neizmerne množine.

Največ škode naredi češpljam dolgotrajna poletna suša. Ob pomanjkanju moče plodovi odpadajo. Kar pa obvisi na drevesu, je drobno in slabo dozori.

Bosenska češplja se v bistvu nič ne razlikuje od naše domače, le toliko je debelejša in slajša, kolikor ji ondi bolj prijeta zemlja in podnebje.

Italijanska češplja.

Tudi ta krasna debela češplja je tu in tam pri nas znana, toda ne rodi povsod tako, kakor bi bilo želeti. Ponekod jo pa zopet zelo hvalijo.

Drevo se razlikuje od navadne češplje že na prvi pogled, ker ima bolj široko rast, vrh raste bolj v širino in ima prav dolge in bolj ozke pa temnozelene liste. Ni izbirčno, vendar mu prijačo vlažne zemlje. Za sušo ni tako občutljivo kakor domača češplja.

Plod je naši domači češplji sicer podoben, toda je mnogo debelejši, navadno enostransko razvit z globoko, podolžno brazdo.

Temnomodra, včasih črnomodra koža je debela in čvrsta. Z zrelih plodov se rada sleče. Meso je čvrsto, sladko, vinskega okusa. Zori konec septembra.

Italijanska češplja je prvovrsten namizen sad. Kjer uspeva in rodi, bi se utegnila dobro izplačati.

Nancyška mirabelka.

Mirabele ali mirabelke so drobne slivice, ki zore že avgusta in so na sadnem trgu prav zaželeni. V naših krajih so jako redke, drugod jih pa goje v večjih množinah.

Drevo raste zelo krepko in zdravo ter ni izbirčno za podnebje, lego in zemljo, vendar pa mu toplejše lege bolj prijaajo nego mrzle. Rodi prav rado in obilo.

Nancyška mirabelka (reci nansiška!) je kot dobra črešnja debela, rumena, z rdečimi pegami, ki so posebno očitne ob peclju, posuta slivica z rumenim, čvrstim, zelo sladkim in dišavnim mesom, ki se lahko loči od koščice.

Mirabelke so izvrsten namizen sad, ki je pa tudi pripraven za vkuhanje in sušenje.

Mirabelk ni zamenjavati z raznimi malovrednimi, drobnimi slivami, ki jih pogostoma vidimo po naših vrtovih.

V. Marelice.

Splošne pripomnje.

Marelica hodi v poštev v Sloveniji pred vsem kot špalirno drevo za nasade ob zidu, kjer se prav izvrstno sponaša, ako ima dovolj prostora in primerno zemljo. Za lego ni izbirčna, kajti raste in rodi tudi ob senčnih stenah. Južne in zahodne stene so zanjo celo prevroče. V zavetnih, zračnih in odprtih legah vinorodnih pokrajin bi jo mogli saditi tudi na planem v visokodebelni in nizkodebelni drevesni obliki.

Marelici ugaja suh zrak in globoka, ilovnata zemlja, ki ima dovolj apna in je poleti dovolj vlažna. V tem oziru se razlikuje od breskve, ki ima rada lahko in suho zemljo.

Za marelico je nizkodebelna drevesna oblika najbolj prikladna. Na 1.50 m visokem deblu bolje rodi nego na pritlikavcu. Za visoke špalirje z deblom do 2 m je marelica kot nalašč. Močno obrezovanje v dobi, ko počiva, ji ne ugaja. Nič ji pa ne škoduje, ako ji izrezujemo preobilne poganjke čez poletje, dokler raste. Da marelice obvarujemo pozebe, jih pokrivamo čez zimo ali vsaj prav rano na pomlad s smrekovimi vejami.

Marelic je proti drugim sadnim plemenom malo sort. Tudi so si vse med seboj precej podobne. Razlika je le v debelosti ploda in v dobi zorenja. Okus je precej zavisen od lege in vremena.

V izboru priporočene sorte so preizkušene tudi v naših krajih.

Marelica Breda.

(Slika 57.)

Breda je jako stara marelica hollandskega rodu. Razširjena je skoro po vsej Evropi, koder uspevajo marelice. Prištevamo jo k najlepšim in najboljšim marelicam. Ta hvala ji gre bodisi glede drevesa z njegovimi dobrimi lastnostmi, bodisi glede ploda z njegovo prikupljivo zunanostjo in z dobrim okusom.

Drevo uspeva v toplih zavetnih legah v vinorodnih krajih izvrstno tudi na planem, je pa občutljivo za mrzlo in vlažno vreme ob cvetju. Zemljo hoče imeti toplo in kakor vse marelice dovolj apneno. Rasti je močne in zdrave. Enoletni poganjki imajo gosto popje z velikimi, zdravimi listi. Zarodi kmalu in rodi potem obilo in nepretrgoma, dokler ne odmrje. Kjer raste na planem, je zanjo najprimernejša oblika nizkodebelno drevo, ob stenah pa naravna palmeta na pritličnem ali visokem deblu.

Plod je srednje debel, okroglast. Plitva brazda teče od pestišča do peclja. Koža je čvrsta, bolj ali manj rumena, na solnčni strani živo rdeča. Oranžastorumeno meso je sočno, sladko, delikatnega okusa s prijetno dišavo. Od koščice gre prav rado. Povprečni plodovi so debelejši nego na sliki.

Zori konec julija. V shrambi počaka do deset dni. Trgati jo moramo pa, ko popolnoma porumeni, a je še malce trda. Ako jo hočemo razpošiljati, jo moramo potrgati, ko je še trda.

Breda je izvrstna namizna marelica. Vrlo dobra je tudi za vkuhanje, za marmelado in razpolovljena se da tudi dobro sušiti.

Debela rana marelica.

To je istotako stara in že povsod vpeljana sorta. Posebno obilo jo goje po Ogrskem, zlasti v okolici Kečkemeta.

Drevo je izmed vseh sort marelic najmanj občutljivo. Raste celo ondi, kjer druge sorte nikakor ne uspevajo. Tudi za zemljo ni nič izbirčno, da le ni preveč mokra. Raste bujno, zdravo in se razkošati v veliko drevo. Cvete precej pozno in laže uide spomladanski pozebi. Zarodi nekoliko pozneje, potem pa je zelo rodovitno. Za pritlične oblike in palmete ni prikladno, ker v teh oblikah ni tako rodovitno.

Plod je debel ali celo zelo debel, podolgast, včasih nepravilno razvit, svetlorumene barve, z oranžnorumenim licem na solnčni strani. Čim več solnca imajo plodovi, tem bolj je barva zagorela. Zlatorumeno meso je zelo sočno, sladko, pa vendar malce kiselkasto. Od koščice gre rado.

Zori sredi julija. Zrela počaka na drevesu do 14 dni, ne da bi bila moknata. Če jo trgamo še trdo, ne pozori popolnoma in ostane kisl.

Debele rane marelice navadno uporabljajo za razne kuhinjske izdelke. Za namizno porabo ni prvovrstna, ker je premalo sladka in brez dišave. Za naše kraje je pa važna, ker ni občutljiva za podnebje niti izbirčna za zemljo. V vinorodnih krajih bi utegnila uspevati tudi na planem.

Kraljeva marelica.

Ta zelo lepa marelica je francoskega rodu in jako stara. Zato je razširjena menda po vsem svetu. K razširjenju so ji pripomogle resnične vrline in pa njeno ime.

Drevo ni občutljivo. Raste tudi po hladnejših pokrajinah. Po vinorodnih krajih raste tudi na planem v vseh toplejših legah. Tudi za zemljo ni kaj izbirčno, če ima le dovolj apna in ni premokra. V cvetu ni občutljivo in zato rado in obilo rodi. Sponaša se v vseh drevesnih oblikah. Zelo sposobno je tudi za špalirje ob stenah.

Plod je srednje debel, tudi debel, okrogel, svetlorumen, solnčna stran je oranžasta ali celo karminastordeča. Meso prav zrelih plodov je zlatorumeno, sicer svetlorumeno, zelo sočno, sladko, s fino dišavo.

Zori konec julija ali v začetku avgusta. Ako je prezrela, je moknata, zato jo je treba obrati prej, nego je popolnoma mehka.

Sposobna je za vsako porabo.

Ambroževa marelica.

Ambroževa marelica ali ambrozija je doma v Italiji. Pri nas je tudi že davno vpeljana.

Drevo raste srednje močno. Cvete pa zelo zarana in zato rado pozebe v cvetju. Spada torej le na prav zavetna in topla mesta in pa zavarovati jo je treba proti spomladanskim mrazovom. Najbolje se sponaša na ugodnih stenah v obliki naravnega špalirja. Zarodi kmalu in je prav rodovitno.

Plod je jajčaste oblike in od strani nekoliko potlačen. Zelo tanka koža je svetlorumena. Solnčna stran je navadno oranžna in rdeče poškropljena. Meso je oranžnorumeno, sladkega, dišavnega okusa in zelo sočno. Od koščice se rado loči.

Zori od konca julija do srede avgusta. Za kupčijo jo je treba trgati, preden na drevesu zmeči.

Ogrska marelica.

To je srednje debela marelica ogrskega rodu.

Drevo ni občutljivo ter raste in rodi po vinorodnih krajih v toplih zavetnih legah tudi na planem. Izvrstno je pa tudi za špalir.

Plod je temnorumen s črnkastimi marogami. Meso je zelo sočno in prvovrstnega okusa. Zori konec julija ali prve dni avgusta meseca.

VI. Breskve.

Splošne pripomnje.

Breskev je sadno pleme za topleje podnebje, nego je naše. Vendar tudi pri nas uspevajo nekatere manj občutljive sorte, zlasti po vinorodnih krajih. Najmanj izbirčne in občutljive so ameriške sorte breskev. Žal, da meso teh sort iz večine ne gre od kosti (durancije ali kostenice). Tudi nemške in angleške sorte bi se še dale gojiti v dobrih legah. Najbolj občutljive in izbirčne so pač francoske breskve, ki uspevajo pri nas za silo samo po vinorodnih krajih in še tam samo v toplih, zavetnih legah s prikladno zemljo ali pa ob južnem zidu. Te sorte so pa iz večine pozne, toda najlepše in najboljšega okusa.

Vse breskve potrebujejo mnogo toplote, solnčno lego in lahko, toplo, rodovitno, ne preveč mastno toda z apnom močno založeno zemljo, ki mora propuščati vodo. Preveč dušika jim vedno škoduje. Glede obdelovanja zahtevajo izmed vseh sadnih plemen največ, rasto namreč le v redno obdelovani zemlji. Na travnatem svetu ni mogoče gojiti breskev, kakor gojimo jabolane in hruške.

Nizkodebelna drevesna oblika in sadni grmič sta jim najbolj prikladni obliki. Tudi za špalirje ob stenah so vsaj za mrzle kraje primerne, dasi je vzgoja v tej obliki zelo težavna. Najprikladnejši so naravni špalirji. Njih vzgoja je enostavna in jih ni treba mnogo obrezovati. Breskve ostanejo zdrave in redno rode.

V naših manj ugodnih krajih imajo breskve le kratko življenje. Ako dočakajo 15—20 let, smo lahko zadovoljni. Najbolj zdrave so, ako jih nič ne obrezujemo.

V gospodarskem oziru je breskev dandanes še manjšega pomena nego črešnja in sliva. Želeti bi pa bilo, da bi pridelovanje tega žlahtnega sadu zopet poživili vsaj toliko, da bi zadoščali z lastnim pridelkom domači potrebi, kajti dandanes dobivamo precej breskev iz inozemstva (iz Italije). V prejšnjih časih je bilo pri nas več breskev. Odkar pa so obnovili vinograde, so skoro popolnoma zatrte,

ker v novem vinogradu ni več prostora zanje, drugih zemljišč s primerno lego je pa malo. Opuščeni vinogradi bi bili kot nalašč za breskove nasade.

Aleksandrova breskev.

(Slika 38.)

To breskev je vzgojil ameriški drevesničar Aleksander. Zaradi svoje lepe zunanosti in ker rano zori, se je hitro razširila tudi po Evropi.

Drevo je močne, zdrave rasti in razmeroma neobčutljivo za pozebo. Posebno mu prija solnčne, proti severnim vetrovom zavarovane lege in rodovitna, lahka, topla, apnena zemlja. Raste sicer tudi v težki zemlji, toda plodovi so drobni, pozno zorijo in so slabega okusa. Listi so dolgi, široki, trdi, svetlozeleni in se dobro upirajo raznim boleznim. V količkaj ugodni legi dobro raste in rodi na planem kot grm ali nizkodebelno drevo. V mrzlejših krajih pa se razmeroma dobro sponaša na južnih stenah.

Plod je debel in okrogel. Široka, plitva zareza, ki teče od temena do pecljeve jamice, deli plod v dve enaki polovici. Koža je tanka, volnata in se rada lupi. Skoro ves plod je karminastordeč. Solnčna stran je še posebno živo zagorela. Meso je medlobelo, nežno, sočno, jako finega okusa, žal, da se ne loči popolnoma od koščice (kostenica).

Zori od srede do konca julija, kakršna sta lega in leto. Trgati jo je nekaj dni preden zmeči na drevesu.

Aleksandrova breskev je izvrstna tržna breskev. Porablja jo za namizno jed in za vkuhanje.

★

Ob istem času zori breskev amsden (reci: emsden!), ki je drobnejša, sicer pa Aleksandrovi breskvi precej podobna glede rasti in neobčutljivosti drevesa in po plodu (kostenica).

Dobre ameriške sorte so tudi: Waterloo (reci: vaterlo!) in triumph (reci: triumf!).

Rieverova rana breskev.

(Slika 39.)

Rieverova (reci: Riverova!) rana breskev je doma na Angleškem. Vzgojil jo je angleški drevesničar Riever. Spada med najlepše breskve in se je zaradi tega hitro širila po vseh državah, koder goje to plemo.

Drevo ima čvrsto, zdravo rast, je pa nekaj občutljivo za zimski mraz. Raste po vinorodnih krajih in rodi najboljše v zavetni legi. Glede zemlje ni izbirčno. Seveda mu najbolj ugajajo bolj lahka, topla, peščena tla. Uspeva pa tudi v težki zemlji, če le ni prevlažna in premrzla. Tudi je razmeroma rodovitno. Kodravost ga pa žal rada napada.

Plod je debel ali celo zelo debel, okroglast, včasih tudi nepravilno razvit in od strani stlačen. Koža je tanka, zelo kosmata, svetlooranžno rumena, na raznih krajih, zlasti na solnčni strani pa karminastordeča. Ako raste v solnčni legi, ima prekrasno zunanost. Meso je rumenobelo ali rumeno, nežno, jako sočno in izvrstnega, sladkega okusa. V mnogih plodih razpoči kost in razžene meso, da gnije in izgubi tudi pravi vonj. Od kosti se prav dobro loči (kalanka).

Zori v prvi polovici avgusta. Za prevoz ni občutljiva, ako je potrgana malo prej, preden popolnoma dozori.

Rieverova breskev je prvovrstna namizna sorta.

Kraljica vrtov.

(Slika 40.)

Ta krasna, pozna breskev je francoskega rodu. Razširjena je po vseh državah, koder goje breskve, in zaradi vsestranskih vrlin jako priljubljena.

Drevesu prija solnčna, zavetna lega dobrih vinorodnih pokrajin. Po drugih krajih pa jo je gojiti le kot špalir ob južnih stenah. Najbolje se sponaša — kakor pač vse breskve — v lahki, peščeni, topli, rodovitni in zelo apneni zemlji. V težkih, mrzlejših in vlažnih tleh sicer tudi raste, a plod ne dozori. V dobrih razmerah pa raste čvrsto in zdravo. Veliki, temnozeleni listi so ostro nazobčani.

Plod je debel ali prav debel, okroglast, po večini enostransko razvit. Žlebič, ki deli plod v dve neenaki polovici, je plitev, pa širok. Tanka in zelo kosmata koža ima belorumeno temeljno barvo, ki jo pa po večini zakriva z bolj ali manj rdečo prevleko. Solnčna stran ima sijajno zagorelo lice. Meso je zelenkastorumeno, čvrsto, zelo sočno, sladkega, jako prijetnega okusa. Pri zelo barvanih plodovih je meso pri kosti rožnato. Od kosti se rado in popolnoma loči (kalanka).

Zori septembra meseca, v toplejših krajih in v dobrih letih seveda prej nego v mrzlejših. Ako popolnoma dozori na drevesu, je moknata. Potrgati jo je torej nekaj dni prej. V shrambi potem bolje pozori.

Od mnogih francoskih sort breskev, ki so skoro vse bolj ali manj občutljive in izbirčne, je kraljica vrtov še najboljša.

Priporočena bi bila tudi francoska breskev baron Dufour (reci: Difur!), ki ni zelo občutljiva in zlasti na špalirjih rada rodi.

Izmed nemških sort hvalijo osobito proskausko breskev, vzgojeno v Proskavu iz semena neke ameriške sorte. Ker je jako rodovitna in med vsemi breskvami najodpornejša, bi jo kazalo saditi v manj ugodnih legah, koder druge sorte ne uspevajo več. Plodovi so srednje debeli, po vnanjosti precej podobni kraljici vrtov. Kalanka. Zori sredi avgusta.

VII. Jagodasto sadje.

Splošne pripomnje.

Zaradi popolnosti dodajamo tudi to poglavje, kjer samo naštevamo nekatere najboljše sorte Ivanovega grozdjiča ali ribeza, kosmulje, vrtnih malin in vrtnih jagod.

Jagodasto sadje je v Sloveniji še zelo malo cenjeno in zaradi tega tudi v splošnem prav malo razširjeno, dasi imamo dovolj primernih prostorov, kjer bi lahko rastlo in dajalo lep užitek.

Jagodasto sadje ne zahteva posebne strežbe, raste v vsaki dobri in obdelani zemlji in rodi redno vsako leto, ako mu gnojimo in ga varujemo plevela in zajedalcev. Zlasti ga je vredno pridelovati po mestih in njih okolici, ker ga lahko prodamo vsako množino.

To sadje je prav posebno v brezalkoholnem gospodarstvu velikega pomena, ker iz njega lahko izdelujemo razne sokove in jih konserviramo v njih naravni sestavi brez alkoholnega kipenja.

a) Ivanovo grozdjiče ali ribez.

Rdeči hollandski ribez se odlikuje izmed vseh sort posebno s tem, da ima plod goste, dolge grozde z debelimi svetlordečimi jagodami. Grm raste jako močno in tršato. V močni, vlažni zemlji se zelo razraste in uspeva v vsakem podnebjju.

Rdeči versailski ribez (reci: verzejski!) je istotako preizkušena izvrstna sorta z vsemi dobrimi lastnostmi.

Beli hollandski ribez je nekoliko slajši nego njegov rdeči bratec. Vobče so pa rdeče sorte

Rdeči hollandski ribez
($\frac{1}{2}$ naravne velikosti)

Ivanovega grozdjiča bolj priljubljene nego bele, ker ima sok rdeče barve večjo veljavo, dasi zaradi tega ni nič boljši nego beli.

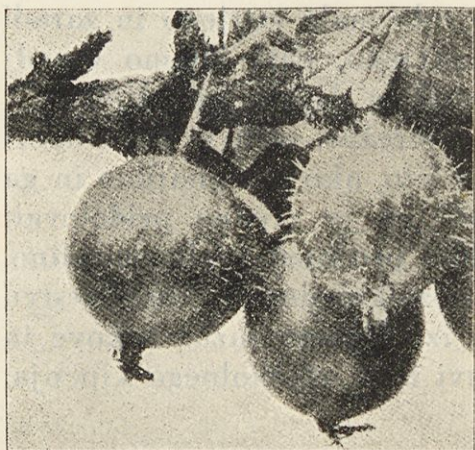
Črni Leesov (reci: Lisov!) **ribez** s črnimi, zdravilnimi jagodami je jako rodovit in zdrave rasti.

Poleg navedenih so priporočene sorte: **Fayov** (reci: Fejov!) **rodovitni** in **houghton castle** (havten kastl), oba rdeče barve ter **dolgogrozdni beli** z belimi, in **dolgogrozdni črni**, s črnimi jagodami.

b) Kosmulja ali agras.

To gojimo v štirih zvrsteh, ki se ločijo predvsem po barvi, debelosti in obliki plodov (rdeče-, belo-, zeleno- in rumenoplodne).

Priporočene so posebno naslednje, izvrstne in zanesljive sorte:

Kosmulja najraneja rumena
(Naravna velikost)

Rdeča triumph (reci: triumph!)

z debelimi, podolgastimi, škrlatno-rdečimi, sladkokiselkastimi jagodami. Grm raste močno in je neznanško rodovit in trdoživ. Uspeva povsod.

Bela triumph z debelimi, okroglastimi, zelo sočnimi jagodami, s tanko, rumenkastozeleno kožo, prijetnega dišavnega okusa. Raste prav bujno, dela košate grme in je silno rodovitna. Posebno ugodna za domače vrtove.

Zelena orjaška kosmulja z zelo debelimi, enakomerno razvitimi,

podolgastimi jagodami, prijetnega, vinskokiselkastega okusa. Razraste se v zelo obširen, rodovit grm. Sposobna za vse namene.

Rumena rana kosmulja z drobnimi do srednje debelimi, okroglimi ali jajčastimi, zelo enakomerno razvitimi, zlatorumenimi jagodami. Meso je sladko, malce vinskokiselkasto. Krepko rastoči grm je jako rodovit. Primerna je tudi za žive meje.

c) Vrtne maline.

Divje rastoče gozdne maline so pri nas dobro znane, saj jih naberejo vsako leto na vagone. Vrtne maline pa najdemo redkokje. Večjih nasadov pa sploh ni. Razlikujejo se od gozdnih v tem, da imajo debelejšje plodove.

Vrtnih malin je mnogo sort. Nekatero rodo po enkrat, druge pa tudi po večkrat na leto (remontantke).

Priporočajo naslednje sorte:

Superlativ je izmed vseh najbolj rodovitna. Nasad, ki meri 100 m², je dal na leto 80 kg malin.

Malina Hornet

(Naravna velikost)

Lepotica iz Fontenay (reci: Fontené!) je posebno dobra za mrzle lege in vlažno zemljo. Zori dvakrat, in sicer junija ter septembra meseca.

Hornet je izredno rodovitna rdečeploдна sorta, primerna za sajenje po vrtovih in plantažah. Rodi samo enkrat na leto.

č) Vrtne jagode.

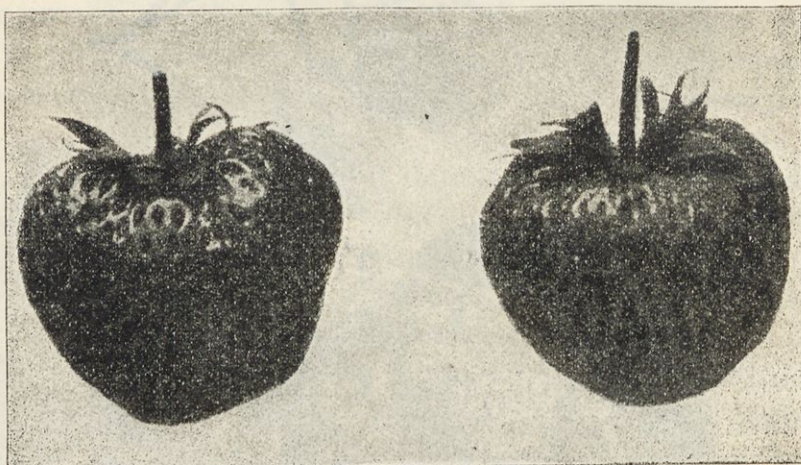
Kakor pri vseh sadnih plemenih tako je tudi vrtnih jagod nešteto sort. Navajamo samo štiri, ki so se pri nas obnesle povsod, kjer jih pravilno goje v dobri vrtni zemlji.

Laxtons Noble (reci: Lakstens Nobl!). Debela jagoda, temno-karminaste barve, trdega, okusnega mesa. Rodi precej prvo leto. Ker je jako rodovitna, se kmalu izrodi.

Zmagovalka je skoraj še bolj rodovitna. Sad je debel in neobčutljiv.

Kralj Albert Saksonski rodi jako debel sad oranžnordeče barve s trdim okusnim mesom. Rastline bujno rastejo in so precej rodovitne.

Sharpless (reci: šarples!) je zdrave in krepke rasti ter izredno rodovitna. Plodovi so debelejši nego pri vseh drugih jagodah, temnordeče barve in prijetnega okusa. Posebno primerna za pridelovanje v velikem, v plantažah.

Vrtna jagoda zmagovalka
(Povprečna ploda v naravni velikosti)

VIII. Lupinasto sadje.

a) Oreh.

Oreh je vsega vpoštevanja vredno sadno pleme, ker rodi oljnat sad, ki je zelo trpežen in ki gre zelo lahko v denar. Poleg tega pa daje dragocen les, ki ga istotako vedno lahko dobro prodamo. V sedanji dobi je posebno koristno zasajati orehe, ker je svetovna vojna pobrala večino starejšega drevja.

Oreh štejemo lahko med najskromnejša sadna drevesa. Zado voljen je s peščeno suho zemljo, kjer bi drugo sadje ne raslo. Posebno mu ugaja apnena zemlja, čeprav je kamenita, da le propušča vodo in da morejo korenine med kamenje. Najrajši raste na višavah, kjer je tudi najbolj varen pred pomladansko pozebo. Ne ugajajo mu pa nižave in meglene doline.

Oreh ne potrebuje skoro nikake nege in je celo tem bolj zadovoljen, čim bolj ga puščamo v miru. Škodljivci in bolezni se ga tudi ogibljejo.

To je edino sadno pleme, ki iz semena vzgojeno popolnoma podeduje lastnosti materine rastline. Zato orehov navadno ne cepimo, dasi je tudi to mogoče.

V strnjene nasade kakor jablane in hruške orehov navadno ne sadimo. Pač pa so lepi orehovi drevoredi. Sicer pa orehu posebno ugaja, ako ga sadimo v skupine po 4—5 dreves v primerni razdalji (14—15 m), da se cvetje po vetru bolje oprashi.

Edini sovražnik orehov je pozni spomladanski mraz, ki vsako leto kolikor toliko oškoduje pridelek. Da se kolikor moči ubranimo te nadloge, sadimo orehe v prikladne lege in izbirajmo pozno cvetoče, neobčutljive sorte.

Orehovih zvrsti je jako mnogo. Čistih sort v tistem zmislju kakor n. pr. pri jabolku in hruški pa ni, ker se zaradi medsebojnega križanja izpreminjajo.

Vobče razlikujemo tenkolupinaste orehe in koščake. Sadili bomo le tenkolupinaste zvrsti. Koščaki bi hodili v poštev le za les.

Za naše razmere so priporočene posebno naslednje tenkolupinaste sorte:

Navadni okrogli oreh, ki je srednje debel in ima gladko, tenko lupino. Jedro jo napolnjuje popolnoma. Drevo je precej neobčutljivo in rodovitno.

Podolgasti oreh ima tudi tenko lupino, ki je kakor nalito polna jakookusnega jedra. Drevo zraste v pravega orjaka. Ni preveč občutljivo in prav rodovitno.

Pariški oreh, ki je srednje debel, podolgasto zaokrožen, s polnim in okusnim jedrom. Drevo zraste zelo veliko in je med vsemi orehi najodpornejše za mraz. Uspeva še v višjih in mrzlih legah.

Razni, prav debeli, tenkolupinasti ali celo mehkolupinasti orehi, ki rastejo tu in tam tudi pri nas, so sicer na videz jako lepi, toda jedro je navadno drobno, ker le zelo na rahlo napolnjuje lupino.

b) Lešnik.

Lešnik, navadni, gozdni, raste pri nas povsod, toda ni za našo rabo, ker premalo rodi in so plodovi preneznatni. Za naše namene so le debeloplodne, rodovitne sorte, ki tudi v našem podnebju uspevajo. Leska v nobenem oziru ni izbirčna. Prilega se ji pa sprsteninasta ilovica, pa tudi v bolj kamenitih, ne presuhih zemljah raste. Bolj ji prija solčna lega nego preveč sence.

Pitomih lešnikov je mnogo sort. Po izkušnjah vinarske in sadjarske šole v Mariboru se najbolje sponašajo v naših razmerah naslednje sorte:

Gunslebenski zellerski, **Blumbergerjevi zellerski**, **pasasti lešnik** in **Webbovi dražestni**, ki so vredni, da jih splošno razširimo.

Uporabne so še: **Fichtenwerderjevi zellerski**, **Jevesovi dolgoplodni semenščak** in **beli lambertski lešnik**.

c) Kostanj.

Kostanj je sicer gozdno drevo, vendar ga lahko prištevamo tudi k sadnemu drevju, ker rodi zelo priljubljen in tečen sad, ki gre tudi dobro v denar. Razen tega pa daje kaj čislani les. V podnebju kostanj ni izbirčen, pač pa mu ni pogodu vsaka zemlja. Najbolje se počuti v topli, bolj suhi, globoki, peščeni, prvotni zemlji. V težki, mrzli ilovici in v nižavah ne raste.

Razmnožujemo ga s semenjem, pa tudi požlahtniti se da, ako ga cepimo spomladi, ko je muževen.

Najdebelejši in najmenitnejši je kostanj iz južnih toplih krajev (maroni), ki pa v našem podnebjju ne uspeva. Imamo pa tudi pri nas lepe debele sorte, ki le malo zaostajajo za maronijem. Zlasti debel kostanj raste v Beli krajini in po nekaterih krajih v Mariborski oblasti.

Za seme izbirajmo le najlepše in popolnoma zrele platiče debeloplodnih sort. Dobro razviti in popolnoma zreli platiči so boljši nego stisnjeni srediči.

IX. Razvrstitev v izboru navedenih jabolk in hrušek po sadnih pokrajinah Slovenije.

Posamezne sorte najsi bo kateregakoli sadnega plemena se razlikujejo med seboj posebno po tem, da je njih boljše ali slabejše uspevanje zavisno pred vsem od podnebja dotičnega kraja, kjer jih hočemo gojiti. Slovenija nima enotnega podnebja. O tem nas prepričata že pogled na zemljevid in pa rastlinstvo, ki je značilno za posamezne dele te pokrajine. Prav očitno se razlikujejo po podnebju trije pasovi, in sicer:

1. vinorodni pas (Dolenjsko in jugovzhodni del Štajerske),
2. zmerni pas (jugozapadni del Kranjske),
3. mrzli pas (Gorenjsko in pripadajoči del Koroške).

Sadne sorte so določene za vsak pas posebe ter razdeljene v glavne in postranske.

Glavne sorte so namenjene za splošno razširjanje, vendar sadimo najobilneje one, ki so debelo tiskane.

Postranske sorte prihajajo vpoštev le za prav ugodne podnebne in talne razmere ter tudi za posebne namene. Sadimo jih le malo. Prednost gre ob določenih pogojih debelo tiskanim.

A. Jabolka.

1. Vinorodni pas.

Glavne sorte:

1. Charlamovsky.
2. Pisani kardinal.
3. Kanadka.
4. Boskoopski kosmač.
5. Baumannova reneta.
6. Mošanekar.
7. Bobovec.
8. Ontario.

Postranske sorte:

1. Dolenjska voščenska.
2. Porenski krivopecelj.
3. Rumeni bellefleur.
4. Londonski peping.
5. Jonathan (v preizkušanje).

2. Zmerni pas.

Glavne sorte:

1. Beličnik.
2. Charlamovsky.
3. Pisani kardinal.
4. Baumannova reneta.
5. Damasonski kosmač.
6. Bobovec.
7. Boikovo jabolko.
8. Ontario.

Postranske sorte:

1. Gdanski robač.
2. Kanadka.
3. Boskoopski kosmač.
4. Londonski peping.
5. Jonathan (v preizkušanje).

3. Mrzli pas.

Glavne sorte:

1. Beličnik.
2. Charlamovsky.
3. Jakob Lebel.
4. Gdanski robač.
5. Landsberška reneta.
6. Baumannova reneta.
7. Boikovo jabolko.
8. Ontario.

Postranske sorte:

1. Pisani kardinal.
2. Damasonski kosmač.
3. Šampanjska reneta.
4. Jonathan (v preizkušanje).

B. Hruške.*

Žlahadne:

1. Magdalenka.	8. Boskovka.
2. Klappovka.	9. Blumenbachovka.
3. Williamovka.	10. Clairgeau (kleržo).
4. Amanliška.	11. Pastorjevka.
5. Avranška.	12. Fulfija.
6. Hardyjevka ali Gellertovka.	13. Drouardovka.
7. Charneuska (šarneška).	

Moštnice:

1. Tepka.
2. Koroška ali štajerska moštnica
3. Črnivka.
4. Ozimka.
5. Vinska moštnica.

* Za vse tri pasove.

Viri:

Jan Řiha: „České ovoce“.

Fr. Suchy: „Moravské ovoce“.

J. Löschnig: „Empfehlenswerte Obstsorten“.

„Deutschlands Obstsorten“.

Slike št. 1, 2, 4—6, 8—10, 15, 16, 18, 19, 21—35, 37—40 so posnete po pomologiji „České ovoce“.

Slike št. 7, 11, 12, 14, 17, 20 je izvršil Dragotin Humek, ravnatelj meščanske šole v Mariboru. Razmnožila jih je Jugoslovanska tiskarna.

Sliki 5. in 36. ste posneti po slikah iz knjige: M. Humek: „Praktični Sadjar“ (v založništvu Jugoslovanske knjigarne).

Kazalo.

Predgovor	3
Opombe glede izbire	5

I. Jabolka.

Splošne pripomnje	7
a) Poletna jabolka.	
Beličnik	8
Charlamovsky	9
b) Jesenska jabolka.	
Jakob Lebel	10
Pisani kardinal	11
Gdanski robač	11
c) Zimska jabolka.	
Landsberška reneta	12
Dolenjska voščenska	13
Rumeni bellefleur	14
Londonški peping	15
Boskoopski kosmač	16
Damasonski kosmač	17
Štajerski mošanekar	18
Baumannova reneta	19
Porenski krivopecelj	19
Kanadska reneta ali kanadka	20
Ontario	21
Boikovo jabolko	22
Bobovec	22
Šampanjska reneta	23
Jonathan	24

II. Hruške.

Splošne pripomnje	26
a) Poletne žlahtne hruške.	
Zelena magdalenka	27
Klappovka	28
Williamovka	28

b) Rane jesenske žlahtne hruške.	
Amanliška	29
Avranška	30
Hardyjevka ali Gellertovka	30
c) Pozne jesenske žlahtne hruške.	
Charneuska	31
Boskovka	32
Blumenbachovka	32
č) Zimske žlahtne hruške	33
Clairgeau	34
Pastorjevka	34
Fulvija	35
Drouardovka	36
d) Hruške moštнице.	
Tepka	37
Koroška moštnica	38
Črnivka	38
Ozimka	39
Vinska moštnica	40

III. Črešnje.

Splošne pripomnje	42
Hedelfinška orjaška črešnja	43
Dunajka (Napoleonova hrustavka)	43
Debela črna hrustavka	44
Frommova črnica	44
Lothovka (višnja)	45
Ostheimska višnja	46

IV. Slive in češplje.

Splošne pripomnje	47
Zelena renklota	47
Kirkejeva sliva	48
Bühlska rana češplja	48
Domača češplja	49
Italijanska češplja	50
Nancyška mirabelka	51

V. Marelice.

Splošne pripomnje	52
Marelica Breda	52
Debela rana marelica	53
Kraljeva marelica	54
Ambroževa marelica	54
Ogrska marelica	54

VI. Breskve.

Splošne pripomnje	55
Aleksandrova breskev	56
Rieverova rana breskev	56
Kraljica vrtov	57

VII. Jagodasto sadje.

Splošne pripomnje	59
a) Ivanovo grozdjiče ali ribez	59
b) Kosmulja ali agras	60
c) Vrtne maline	60
č) Vrtne jagode	61

VIII. Lupinasto sadje.

a) Oreh	63
b) Lešnik	64
c) Kostanj	64

IX. Pregledna razdelitev jabolk in hrušek po sadnih pokrajinah Slovenije.

A. Jabolka	66
B. Hruške	67

71. Breske.	
Splošne pripombe	72
Aleksandrova breskev	73
Heversonova breskev	74
Kraljica rjava	75
Črna breskev	76
Črna breskev	77
Črna breskev	78
Splošne pripombe	79
a) Zlatova rdečica ali rdečica	80
b) Kozmova ali rjava	81
c) Vrtna rdečica	82
d) Vrtna rdečica	83
VIII. Ljubinske sadje	84
a) Oreh	85
b) Lesnik	86
c) Kostanj	87
IX. Preklesane sadikove jabolk in bruske po sadnih potrebah slovenije	88
A. Jabolka	89
B. Bruske	90
Hadzifinka (Hadzifinka)	91
Hadzifinka (Hadzifinka)	92
Hadzifinka (Hadzifinka)	93
Hadzifinka (Hadzifinka)	94
Hadzifinka (Hadzifinka)	95
Hadzifinka (Hadzifinka)	96
Hadzifinka (Hadzifinka)	97
Hadzifinka (Hadzifinka)	98
Hadzifinka (Hadzifinka)	99
Hadzifinka (Hadzifinka)	100
Hadzifinka (Hadzifinka)	101
Hadzifinka (Hadzifinka)	102
Hadzifinka (Hadzifinka)	103
Hadzifinka (Hadzifinka)	104
Hadzifinka (Hadzifinka)	105
Hadzifinka (Hadzifinka)	106
Hadzifinka (Hadzifinka)	107
Hadzifinka (Hadzifinka)	108
Hadzifinka (Hadzifinka)	109
Hadzifinka (Hadzifinka)	110
Hadzifinka (Hadzifinka)	111
Hadzifinka (Hadzifinka)	112
Hadzifinka (Hadzifinka)	113
Hadzifinka (Hadzifinka)	114
Hadzifinka (Hadzifinka)	115
Hadzifinka (Hadzifinka)	116
Hadzifinka (Hadzifinka)	117
Hadzifinka (Hadzifinka)	118
Hadzifinka (Hadzifinka)	119
Hadzifinka (Hadzifinka)	120
Hadzifinka (Hadzifinka)	121
Hadzifinka (Hadzifinka)	122
Hadzifinka (Hadzifinka)	123
Hadzifinka (Hadzifinka)	124
Hadzifinka (Hadzifinka)	125
Hadzifinka (Hadzifinka)	126
Hadzifinka (Hadzifinka)	127
Hadzifinka (Hadzifinka)	128
Hadzifinka (Hadzifinka)	129
Hadzifinka (Hadzifinka)	130
Hadzifinka (Hadzifinka)	131
Hadzifinka (Hadzifinka)	132
Hadzifinka (Hadzifinka)	133
Hadzifinka (Hadzifinka)	134
Hadzifinka (Hadzifinka)	135
Hadzifinka (Hadzifinka)	136
Hadzifinka (Hadzifinka)	137
Hadzifinka (Hadzifinka)	138
Hadzifinka (Hadzifinka)	139
Hadzifinka (Hadzifinka)	140
Hadzifinka (Hadzifinka)	141
Hadzifinka (Hadzifinka)	142
Hadzifinka (Hadzifinka)	143
Hadzifinka (Hadzifinka)	144
Hadzifinka (Hadzifinka)	145
Hadzifinka (Hadzifinka)	146
Hadzifinka (Hadzifinka)	147
Hadzifinka (Hadzifinka)	148
Hadzifinka (Hadzifinka)	149
Hadzifinka (Hadzifinka)	150
Hadzifinka (Hadzifinka)	151
Hadzifinka (Hadzifinka)	152
Hadzifinka (Hadzifinka)	153
Hadzifinka (Hadzifinka)	154
Hadzifinka (Hadzifinka)	155
Hadzifinka (Hadzifinka)	156
Hadzifinka (Hadzifinka)	157
Hadzifinka (Hadzifinka)	158
Hadzifinka (Hadzifinka)	159
Hadzifinka (Hadzifinka)	160
Hadzifinka (Hadzifinka)	161
Hadzifinka (Hadzifinka)	162
Hadzifinka (Hadzifinka)	163
Hadzifinka (Hadzifinka)	164
Hadzifinka (Hadzifinka)	165
Hadzifinka (Hadzifinka)	166
Hadzifinka (Hadzifinka)	167
Hadzifinka (Hadzifinka)	168
Hadzifinka (Hadzifinka)	169
Hadzifinka (Hadzifinka)	170
Hadzifinka (Hadzifinka)	171
Hadzifinka (Hadzifinka)	172
Hadzifinka (Hadzifinka)	173
Hadzifinka (Hadzifinka)	174
Hadzifinka (Hadzifinka)	175
Hadzifinka (Hadzifinka)	176
Hadzifinka (Hadzifinka)	177
Hadzifinka (Hadzifinka)	178
Hadzifinka (Hadzifinka)	179
Hadzifinka (Hadzifinka)	180
Hadzifinka (Hadzifinka)	181
Hadzifinka (Hadzifinka)	182
Hadzifinka (Hadzifinka)	183
Hadzifinka (Hadzifinka)	184
Hadzifinka (Hadzifinka)	185
Hadzifinka (Hadzifinka)	186
Hadzifinka (Hadzifinka)	187
Hadzifinka (Hadzifinka)	188
Hadzifinka (Hadzifinka)	189
Hadzifinka (Hadzifinka)	190
Hadzifinka (Hadzifinka)	191
Hadzifinka (Hadzifinka)	192
Hadzifinka (Hadzifinka)	193
Hadzifinka (Hadzifinka)	194
Hadzifinka (Hadzifinka)	195
Hadzifinka (Hadzifinka)	196
Hadzifinka (Hadzifinka)	197
Hadzifinka (Hadzifinka)	198
Hadzifinka (Hadzifinka)	199
Hadzifinka (Hadzifinka)	200

BELIČNIK

CHARLAMOVSKY

JAKOB LEBEL

PISANI KARDINAL

GDANSKI ROBAČ

LANDSBERŠKA RENETA

DOLENJSKA VOŠČENKA

RUMENI BELLEFLEUR

LONDONSKI PEPING

BOSKOOPSKI KOSMAČ

DAMASONSKI KOSMAČ

ŠTAJERSKI MOŠANCKAR

ŠTAJERSKI MOŠANCKAR

BAUMANNOVA RENETA

PORENSKI KRIVOPECELJ

KANADKA

ONTARIO

BOIKOVO JABOLKO

BOBOVEC

ŠAMPANJSKA RENETA

JONATHAN

KLAPPOVKA

WILLIAMOVKA

AMANLIŠKA

AVRANŠKA

HARDYJEVKA (GELLERTOVKA)

CHARNEUSKA

BOSKOVKA

BLUMENBACHOVKA

CLAIRGEAU

PASTORJEVKA

HEDELFINŠKA ORJAŠKA

DUNAJKA (NAPOLEONOVA HRUSTAVKA)

LOTHOVKA (VIŠNJA)

ZELENA RENKLOTA

KIRKE

BÜHLSKA RANA ČESPLJA

BREDA

ALEKSANDER

RIVERSOVA RANA

KRALJICA VRTOV

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000509360

